

Verbien muuttumisjohdokset
Tove Janssonin teoksissa
ja venäjänkielisten suomenoppijoiden
muuttumisjohdosten hallinta

Luliia Kniazeva
Pro gradu -tutkielma
Suomen ja sen sukukielten maisteriohjelma
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Humanistinen tiedekunta
Turun yliopisto
Marraskuu 2022

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

KNIAZEVA, IULIJA: Verbien muuttumisjohdokset Tove Janssonin teoksissa ja venäjänkielisten suomenoppijoiden muuttumisjohdosten hallinta

Pro gradu -tutkielma, s.48, liitteet 1. s.44, 2. s.47.

Suomen ja sen sukukielten maisteriohjelma

Syyskuu 2022

Tarkastelen pro gradu -työssäni verbien muuttumisjohdoksia Tove Janssonin teoksissa ja venäjänkielisten suomenoppijoiden muuttumisjohdosten hallintaa.

Tässä tutkimuksessa aineisto on kerätty Tove Janssonin kirjoista. Analysoin ja teen kyselytehtävän opiskelijoilleni verbijohdoksia ottaen. Käytän tehtävässä kokonaisia lauseita, jotka tulevat Tove Janssonilta.

Tutkimuksen tavoitteet ovat ottaa selvää muuttumisjohdoksista ja niiden erikoispiirteistä suomen kielessä, käsittää verbejä oikein ja selkeää konkreettisten kontekstien mukaisesti. Sen lisäksi tämän *pro gradu - työn* tavoite on selvittää asioita, jotka kuuluvat S2- opetukseen, näyttää miten suomea opiskelevat venäjänkieliset oppijat tuntevat näitä muuttumisjohdoksia.

Tove Janssonin teoksista verbijohdosten mukaan lauseita kerättyäni ja niitä analysoituani tein johtopäätöksen, että opiskelijoille transitiiviset muuttumisjohdokset näyttävät vaikeimmilta ja epäselviltä. Muuttumisjohdosten tunnistaminen riippuu myös siitä, onko verbillä vasteneitta. Joskus on erittäin vaikea löytää verbien käännös äidinkieleen sanakirjasta.

Asiasanat: muuttumisjohdos, kantasana, johdin, johdos, sananmuodostus, suomenoppija.

SISÄLLYS

1. Johdanto.....	2
1. 1. Tutkimusaihe ja -tavoitteet	3
1. 2. Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset.....	4
1. 3. Aineiston esittely ja tutkimusmenetelmä.....	6
2. Teoreettinen tausta.....	9
2. 1. Johdin, johdos ja kantasana.....	9
2. 2. Sananmuodostuksen keskeinen asema suomen kieliopissa.....	10
2. 3. Verbijohdokset, muuttumisjohdokset ja niiden erikoispiirteet.....	11
3. Kieli ja oppija.....	13
3. 1. Kielen oppiminen.....	13
3. 2. Natiiveilla ja suomenoppijoilla ongelmia suomen kielen opiskelussa..	13
3. 3. Äidinkielen vaikutus suomeen S2- opetuksessa.....	16
3. 4. Kyselytehtävä.....	18
4. Aineiston analyysi.....	19
4. 1. Muuttumisjohdokset Tove Janssonin teoksissa	19
4. 2. Muuttumisjohdokset ja venäläinen opiskelija.....	30
4. 3. Translatiivisia johdoksia venäjänkielisille opiskelijoille.....	31
5. Opiskelijan tekemä tehtävä.....	32
5. 1. Tehtävänanto ja ohjeet.....	32
5. 2. Vastaajan selitykset muuttumisjohdoksista	34
5. 3. Kyselytehtävän tulokset	39
6. Loppupäätelmät.....	40
Lähteet.....	41

LIITTEET

1. Johdanto

Ihmisen erottaa eläimistä kehittynyt tietoisuus. Tietoisuus syntyy kyvystä ajatella ja olla tietoinen paikastaan maailmassa. Mutta onko mahdollista kuvitella ajattelua ilman kieltä? Vaikka kuinka yrittäisimme, koko ajatusprosessimme on sidoksissa siihen kieleen, jota puhumme, ja se muodostaa sitä. Ja näin nimenomaan kieli, juuri tämä viestintäväline, on yksi niistä asioista, jotka tekevät ihmisestä ihmisen. Kasvamme kulttuurissamme, omassa erityisessä maailmassamme tietyllä ymmärryksellä saatavilla olevista asioista.

Kielioppi on tärkein osa kieltä, koska sitä osaamatta me voimme antaa muille ihmisille väärää tietoa tai meidän puheemme epälooginen lanka voi vahingoittaa jotakuta väärästä saadusta merkityksestä. Sitten viestintävuorovaikutus ei onnistu hyvin, mikä johtaa myöhemmin huonoihin tuloksiin. Kielioppi on siis hyvän ja sujuvan kielitaidon perusta.

Jos puhutaan kielen oppimisesta, aina täytyy muistaa, että kielioppi ei ole vain käsitteiden kokonaisuutta tai oikeiden ulkoa opittujen sääntöjen valitsemista. Se merkitsee rakenteiden systemaattista esittelyä ja kielijärjestelmää ja sen kuvausta (= NS). Kielioppi on käsite, joka liittyy morfologiaan, syntaksiin, fonologiaan ja monien kuvauksien lisäksi semantiikkaan. Paitsi sitä hyvin usein kielioppia pidetään tarkkojen määräysten sisältävänä asiana, mitkä kielen ilmaukset ovat oikeita ja mitkä eivät. Normatiivinen kielioppi, joka – erotuksena deskriptiivisestä eli kuvailevasta kieliopista – pyrkii antamaan ohjeita siitä, miten kieltä tulisi käyttää. Yritä muotoilla asia selkeämmin. Kielen tutkimuksessa tämä käsite tarkoittaa laajasti periaatteita, joiden kanssa ilmaukset muodostuvat kielessä. Jokainen ihminen osaa oman äidinkielen kielioppia, ilman sitä on mahdotonta puhua ja ymmärtää kielen ilmiöitä. (Heinonen 1998.)

Osana kielioppia on sananmuodostus, jonka avulla yleisperiaatteellisesti sanat rakentuvat. Sananmuodostus on kieliopissa osaksi morfologiaa, mutta keino muodostaa uuden sanan ei tarkoita saman lekseemin tuottamista, johtaminen antaa uusia lekseemejä. (Koivisto 2013, 232.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin suomen kielen verbijohdoksia, sillä haluan selvittää, millaisia johdoksia Tove Janssonin teoksissa on, kertoa, miten verbijohdot aiheuttavat suomea opiskeleville oppijoille vaikeuksia oikean muodon valinnassa. Venäjänkieliset opiskelijat osaavat käyttää niitä, mutta sekoittavat todella usein nimenomaan muuttumisjohdot, koska eivät aina voi tajuta käytetyn johdoksen tarkkaa merkitystä. Se voi perustella tutkimustarvetta omilla huomioillani S2-oppijoiden ongelmista. Esimerkiksi virheitä tehtäessä lause, jossa on verbi väärin valitun johtimen kanssa tietyssä kontekstissa, voi aiheuttaa koko lausuman yleisen merkityksen menettämisen, mikä katkaisee ajatuksen loogisen ilmaisun ketjun. Kirsti Siitonen arvelee, että abstraktin kuvan kautta kieli on muodostettu äidinkielestä riippuen (Siitonen 1999, 25). Opiskellessaan kohdekieltä vieraana kielenä oppija ei ole aina valmis käyttää elementtejä, jos ei ole kielitietoa niistä äidinkielessä. (Siitonen 1999, 34.)

Aineistonani käytän Tove Janssonin kaunokirjoja *Muumipappa ja meri*, *Muumipeikko ja pyrstötähhti* ja hänen alkuperäisten kertomusten mukaan *Matka muumilaaksoon* ja *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*, joista kerään eri verbijohdoksia analysoidakseni niiden eroa ja käyttöä. Sen jälkeen teen kyselytehtävän opiskelijoilleni näitä johdoksia käyttäen. Käytän tehtävässä kokonaisia lauseita, jotka tulevat Tove Janssonilta. Se on hyvä, koska tämä asia perustelee, miksi johdoksia on etsitty juuri hänen kirjoistaan, kun on mahdollista havaita verbi kontekstissa, eikä vain otettua sanaa sanakirjoista.

1. 1. Tutkimusaihe ja -tavoitteet

Tutkimus käsittelee muuttumisjohdoksia (*vaikeutua*, *siirtyä*) Tove Janssonin teoksissa. Johdosten johtimia ovat *-U-* ja *-ne-* sekä *-U-*loppuiset johtimet, niistä tärkeimpiä *-tU-*, *-UtU-* ja *-VntU-*. Jos puhutaan niiden merkityksestä, esimerkiksi verbikantaiset *-U-*johdot ovat tavallisesti automatiivisia, harvemmin refleksiivisiä, nominikantaiset translatiivisia. (VISK § 340.) Kaikki kyseisillä johtimilla muodostetut verbit ovat muuttumisjohdoksia.

Lisäksi haluaisin saada kielenoppijoilta kyselytehtävän vastauksia, jotka kertovat miten hyvin he osaavat näitä johdoksia suomen kielessä. Vastaajien tehtävänä on sanoa, miksi tiettyä johdostyyppiä on käytetty lauseessa.

Kirjallisuus edustaa kokonaista kulttuuria, ja siksi päätin ottaa kaikkialla maailmassa laajasti tunnetun kirjailijan kirjat tutkimuksen kohteeksi, koska pidän sitä mielenkiintoisena ja järkevänä sekä työtä että itseäni varten. Tove Jansson oli suomenruotsalainen ja kirjoitti teokset alun perin ruotsiksi. Suomenkieliset teokset ovat siis käännettyjä, mutta Suomi ja suomen kieli aina assosioituvat toisiinsa. Tutkimuksen tarkoitus on tarkastella Tove Janssonin kaunokirjoista muuttumisjohtimilla muodostettuja verbejä, niiden erityispiirteitä ja ryhmittelemistä. Esimerkkinä voi olla johdos *laskeutua*, joka on tullut sellaiseen muotoon *-utu-* johtimen liityttyä *laskea* kantasanaan. Toisin sanoen tarkoitus on kerätä jonkin verran eri lekseemejä teoksista, tutkia niitä kontekstissa. Saaduista verbeistä kokoon S2-tehtävän kokonaisia lauseita antaen.

Pidän ottamaani aihetta tärkeänä, koska tulevaisuudessani suomen kieltä opettaessani oppitunneilla selitän oppilaille transitiivi- ja intransitiiviverbeistä ja niiden eroista. Tämä johtaa pohtimaan kielessä johdoksia tai toisin sanoen miten niitä käytetään ja tulkitaan. Omassa käytännössä toistuvasti olen huomannut, että opiskelijat hyvin usein sekoittavat transitiivisten ja intransitiivisten verbien merkitykset, mikä sitten edustaa kielen ymmärtämisen ja hallitsemisen ongelmaa. Esimerkiksi *avata-* ja *avautua-* verbejä voidaan pitää samana sanana, näin suomea opiskelevat ihmiset käyttävät satunnaisesti ja yhtäkkiä näitä verbejä ottaen kontekstista riippumatta, vaikkapa venäjässä on samalla periaatteella muodostettuja johdoksia. Kuten edellä mainitsin, tutkimukseni yksi tavoite on selvittää, kuinka opiskelijat osaavat ja pärjäävät tehtävän kanssa, missä tulee valita johdoksien oikeat muodot.

Minun tutkimuksessa määrittelen useita tavoitteita, koska näen työni mahdollisuutena oppia oikein johdokset soveltamaan tieteellisiä materiaaleja. Paitsi sitä on hyvää osata selittää saatujen tulosten ja tiedon perusteella nopeasti materiaalia pedagogisessa toiminnassa. Käyttämällä kielitieteellisiä menetelmiä pystyn tekemään johtopäätökset, jotka antavat tuloksia tulevaisuutta varten.

1. 2. Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Mitä/millaisia verbi- ja nominikantaisia muuttumisjohdoksia Tove Janssonin teoksissa on? Osaako opiskelija selittää

selkeästi ja oikein johdoksen käyttöä konkreettisesti lauseessa? Mikä johdos on vaikein oppijoille kyselytehtävän tuloksien perusteella?

Tutkimushypoteesi liittyy säännösten noudattamiseen verbijohdosten opiskelussa. Verbien oikea käyttö perustuu verbien olennaiseen merkitykseen ja konkreettiseen kontekstiin. Johdoksen kantasana on lekseemi, joka voi olla joko substantiivi tai verbi kun katsotaan muuttumisjohdoksia laajasti. (Koivisto 2013, 257). Esimerkiksi *-utu-*verbijohdin verbissä *pukeutua*, se ei tarkoita samaa kuin verbi *pukea*. Yleensä on kyseessä transitiivinen verbi verbikantaisen muuttumisjohdoksen kantana, mutta ei saa sanoa, että *pukeutua ja pukea* (transitiivinen) verbien välillä ei ole eroa ja niiden merkitys tarkoittaa samaa.

Pidän minun valitsemaani aihetta ajankohtaisena, koska suomen kielessä verbien sisällä voi olla eri johtimia, jotka pakottavat opiskelijat epäilemään, ovatko he valinneet oikean muodon. Tämä oli minulle tärkeä syy tehdä tämä tutkimus. Kieltä opiskellessa oppijat voivat eksyä verbien merkityksiin, sekoittaa niitä, ymmärtää ja kääntää väärin. Kirsti Siitonen (1999: 266) toteaa, että opiskelija vakuuttaa lauseen sopivuutta eikä siis tehdä, että esimerkiksi *peseytyä*-verbi ei voi saada objektia. Sen lisäksi tässä omassa väitöskirjassa tutkija kertoo, että oppija ei voi käsittää verbimuotojen erilaisuutta.

Opettajan täytyy osata hyvin kielioppia, jotta sitten selkeästi ja helppoa voi selittää materiaaleja opiskelijoille. Suomea opiskelevat ihmiset voivat ajatella, että suomen kieli on erittäin vaikea ja pääasiassa sitä voidaan pitää sellaisena tapahtuneista vaikeuksista opiskelun aikana. On kuitenkin tärkeää tuntee tilannetta ja ymmärtää, mikä on syy syntyville ja toistuvilla virheillä.

Usein sanakirjoissa ei ole kaikkia johdoksia hakusanoina, tavallisesti nimenomaan on vaikeaa löytää nominikantaisia muuttumisjohdoksia. Joskus on mahdotonta saada verbin käännöstä. Tämä on tärkeä näkökohta, koska tutkimuskohteenani on ilmiö, joka on sanakirjojen ulkopuolella, joten se pitää opettaa osana kielioppia. Näistä syistä tämän tutkimuksen relevanssi lähtee esiin niistä nousevista asioista. Sen lisäksi on hyödyllistä käyttää tutkimuksessa kirjallisuutta, joka heti herättää opiskelijoissa tunteita, mikä motivoi ja antaisi hyvät tulokset opiskelussa.

On hyvä ja hyödyllinen idea kieltä opiskella haluttavia ja miellyttäviä materiaaleja käyttäen, kun askel askeleelta opiskelu vaikuttaa arkipäivän luonnolliselta oppimisprosessilta. Tove Janssonin teokset monille ovat lempikertomuksia, siksi joka kerta hahmojen seikkailuihin törmääminen herättää tunteita lukijassa. Hän kiinnittää huomiota juoneen, mikä niin hyvin edistää kieliopin, lauseen muodostamisen havaitsemista. Aina saadaan tiedot nopeammin, kun jostakin tykätään tai tarvitaan.

Suomea opettaessani olen huomannut, että on olemassa tarve ottaa selvää verbijohdoksista. Jos verrataan kuinka monta opiskelijaa oikeastaan hyvin käyttää verbien muotoja ja niiden merkityksiä, saadaan selville, että taso on melko matala. Toisin sanoen suomen kielessä johtimet ovat vaikeita, siksi niihin kannattaa kiinnittää paljon huomiota. Äidinkielenään suomea puhuvat pystyvät yleensä arvaamaan tuntemattoman sanan merkityksen samankaltaisten sanojen tuntemuksensa perusteella. Suomea toisena kielenä opiskelevat oppijat eivät useinkaan pystyneet siihen. Yleensä suomea toisena kielenä opiskelevilla on heikompi verbien hallinta kuin suomea äidinkielenään puhuvilla. Yleisesti ottaen suomea äidinkielenään puhuvat hahmottavat verbit samalla tavalla kuin sanakirjan määritelmät. (Hirvikoski 2020: 11-12.)

1. 3. Aineiston esittely ja tutkimusmenetelmä

Valitsemaani aihetta tarkastelen aineistosta, joka suoraan kuuluu verbijohtimilla muodostettujen muuttumisjohdosten luokitteluun, jonka olen tehnyt *Suomen sanojen rakenne* Vesa Koiviston materiaaleista teoriaa käyttäen. Aineisto on jaotella verbien verbikantaisten ja nominikantaisten johdos- ja semanttisten tyyppiensä perusteella. Tämä olisi tärkeä osa tutkimusta, koska siinä ensimmäisen askelen pitää verbijohtimien eroja käsittäminen.

Tieteelliseksi lähtökohtaksi valitsin Vesa Koiviston teoksen, koska se antaa tutkimukselleni tarkan kuvan rakenneperiaatteista ja kertoo verbien malleista. Nämä asiat varmistavat sanaa kielen rakenteellisena yksikkönä. Tämä kirja kuvailee käsitteitä ja sanojen rakenteiden tärkeyttä. (Koivisto 2013,10.) Selkeästi pääasiallisia erilaisia termejä ymmärtäen voin jatkaa minun tutkimusta. Tavoitteet saavuttaakseni osaan käsitteitä ja selvitän asiaa, miten käsittää sopivaa verbijohdosta konkreettisessa

kontekstissa. Näin päätän järkipäisesti käyttää tätä aineistoa, joka heijastaa kielen nykytilannetta.

Kirsti Siitosen *Agenttia etsimässä* teoksesta voidaan saada vastauksia, miten suomea osaavat opiskelijat sekoittavat transitiivisten ja intransitiivisten verbien ilmiöitä ja millä tavalla he ilmaisevat agentin tai tekevät lauseita ilman sitä. Nykysuomen etymologista sanakirjaa (= NES) käyttäen voin selvittää verbien alkuperää, joka auttaa minun tutkimuksessa käsittämään kieliopin nykytilannetta. Lisäksi hyödynnän myös Suomen kielen käänteissanakirjaa, Kielitoimiston sanakirjan verkkoversiota (= KS), Nykysuomen sanakirjaa (= NS) ja Isoa suomen kielioppia (= VISK).

Verbijohdoksia olen kerännyt Tove Janssonin teoksista, koska tutkimuksen etenemisessä kaunokirjallisuus voi olla hyvä keino havainnoida eri johdosten muotoja. Aineistoa kerätessä halusin etsiä verbejä, joita myöhemmin voin analysoida tehdäkseen kokonaisen katsauksen siitä, millaisia muuttumisjohdoksia kirjailija käytti eniten. Tove Janssonin luomassa maailmassa asuu pieniä olioita, joiden elämä on täynnä erilaisia tapahtumia. Tarinassa sellaisia seikkailuja kertoessa kirjailija taidokkaasti osaa käyttää kielen erilaisia muotoja ja rakenteita, välittää tarkasti kaikki tapahtuman yksityiskohdat. Tämä kaikki tarkoittaa käytettävissä olevien kieliyksikköjen laajaa valikoimaa mahdollisissa käyttötapauksissaan. Tove Janssonin teoksista kerättyjä johdoksia haluan käyttää tehdäkseen kyselytehtävän. Kaikki johdokset otan tutkiakseni ja käytän niitä lauseiden yhteydessä. Halusin valita translatiivisia johdoksia, koska niitä eniten on vaikea löytää sanakirjoista venäjäksi kääntäen. Tästä syystä on tarkemmin ja paremmin ottaa sellaisia johdoksia tutkittaviksi.

Käytän tutkimuksessani vertailevaa, semanttista, syntaktista menetelmää, tekstianalyysimenetelmää. Kieli on tieteellisen tutkimuksen kohteena. Analysoin aineistoa semanttisella ja syntaktisella tasolla, tutkin verbijohdosten ja niiden soveltamisen käyttöyhteyksiä. Kontrastiivisen analyysin avulla voi vertailla erilaisia rakenteita kielissä, siten tämä on menetelmänä, joka kuuluu siirtovaikutukseen. On hyvää verrata johdoksia venäjän vastaaviin ilmauksiin. Äidinkieli vaikuttaa opetettavaan kieleen eri tasolla. Omien havaintojen perusteella opiskelija käyttää kohdekieltä eri tavalla henkilökohtaisten asioiden mukaisesti. Kielen oppimisen kokemukkin on tärkeä. (Sajavaara 2006: 11–13.) Lisäksi opiskelija havaitsee

kohdekielen ilmiöitä, jotka voidaan erottaa havaittuun ja oletettuun samankaltaisuuteen. (Siivelt & Mustonen 2013: 342–343.)

2. Teoreettinen tausta

Tässä luvussa kerron suomen kielen sananmuodostuksesta ja selvitan muuttumisjohdoksille sidonnaisia keskeisiä käsitteitä.

Alaluvussa 2.1. kerron sananmuodostuksen käsitteistä;

Alaluvussa 2.2. kerron sananmuodostuksen asemaa,

Alaluvussa 2.3. kerron muuttumisjohdoksia.

2. 1. Johdin, johdos ja kantasana

Sananmuodostusopilla tarkoitetaan mahdollisuuksia käsitellä johtamista ja yhdistämistä systeeminä. Johtaminen, jota nimitetään derivaatioksi, ja yhdistäminen, jota sanotaan kompositioksi, ovat tärkeimmät sananmuodostuksen keinot. Tutkimuksessani haluan saada selville kaikki asiat johtamisesta, koska siihen kuuluu minun tutkimiani verbejä. Muuttumisohdokset ovat avoin ja karttuva luokka (VISK § 146). Jotta ne muodostuvat, sanavartaloon liittyy yksi johdin tai useita (VISK § 167.)

Muuttumisjohdosten tarkan muodollisen ja semanttisen määritelmän tutkimuksessa keskeisiä käsitteitä ovat johdin, johdos ja kantasana. Johtamisen prosessi tapahtuu johtimien avulla, jotka ovat suomen kielessä suffikseja (Koivisto 2013, 256). Nämä sidonnaiset morfeemit eli johtimet liittyvät sanavartaloon, ja saadaan uusia lekseemejä. Vuorostaan nämä lekseemit eli johdokset ovat johtamisen tulos sanavartaloon liittyneen johtimen keinon jälkeen. (Koivisto 2013, 262.)

Suomen kielessä johtimia on erittäin paljon, mitä näyttää niiden olevan yksi kieliopin keskeisistä osa-alueista. Vesa Koivisto (2013: 262) selittää, että suomen kielessä morfologisesti on suurin piirtein 140 johdinta ja johdostyyppiä.

Johtimet jaetaan syntaktis-semanttisen vaikutuksen kautta kolmeen ryhmään (VISK: § 156):

1. Kun kantasana johtimen avulla saadaan toinen sanaluokka: kantasana *pieni* + johdin *-ne-* on johdos *pienetä*; kantasana *koti* + johdin *-utu-* on johdos *kotiutua*

2. Johtimet eivät muuta sanaluokkaa, merkitys vaihtuu: kantasana *laskea* + johdin *-utu-* on johdos *laskeutua*; Aiheuttaja itse vaikuttaa toiminnan muutokseen tai ei.

3. Sanaluokka ei muutu, mutta kantasanan merkitys vaihtuu: kantasana *katsoa* + johdin *-ele-* on johdos *katsella*

Näin on selvitetty, että ei ole aina sama periaate tapahtuu silloin, kun otetaan kantasana ja sitten johtamisen avulla halutaan saada viimeinen askel, johdos. Toisin sanoen kannattaa käsittää, että itse prosessi etenee samalla tavalla, mutta täytyy erottaa sekä erilaisia johtimia että miten merkitys voi tulla toiseksi.

Kantasana on lekseemi, josta johtamisen prosessin kautta muodostetaan johdos (= KS). Johdos suomen kielessä esiintyy kantasanaan johtimen liittämisen jälkeen tuloksena. Niillä voi olla eri sanaluokka, esimerkiksi tutkimuksessani on kiinnitettävissä verbijohdoksiin huomiota. Johdin, joka on johdoksessa sananvartalon lopussa, näyttää se, millainen johdoksen sanaluokka on. Johdoksen kantasana voi olla erilainen, kyseessä voi olla sekä johdos että yhdyssana. (Koivisto 2013, 277).

2. 2. Suomen kielessä sananmuodostuksen tärkeä rooli

Vesa Koivisto (2013: 211) toteaa, että sananmuodostus on yleinen tapa muodostaa uusia sanaston lekseemejä. Jokaisella kielistä osaavalla puhujalla on kyky käyttää ja tehdä tuoreita lekseemejä. Tavallisesti uudet sanat ilmestyvät kieleen, kun siinä on jo olemassa oleva leksikaalinen materiaali. Sananmuodostusprosessissa lekseemi ei ole aina asia, josta muodostetaan uusia sanoja, tässä kannattaa kiinnittää huomiota morfologiseen malliin, jonka lähtökohtana on deskriptiivinen vartaloaines: verbit *räiskyä- räiskähtää*. (VISK § 146.)

Äidinkielessämme kaikki on niin selvää, että emme ajattele, mitä tämä kieli todella on. Se on vaikea käsite- ja kuvajärjestelmä, jota käytetään tiedon siirtämiseen ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen varmistamiseen. Suomen kielessä sananmuodostus saa erityisen paikan, koska sanaa ei ole aina rajoitettu vain yhdellä morfeemilla, se voi sisältää useita elementtejä, joista jokainen voi kantaa oman leksikaalisen komponenttinsa.

Sananmuodostus antaa oppijalle paljon tietoja sanasta, koska sen "tiilistä" voi nähdä yksityiskohtia, jotta voi käsitellä sanotun yleistä merkitystä, sekä on mahdollista vaikuttaa sanan kokonaiseen merkitykseen että muuttaa sitä radikaalisti antamalla

sanalle uuden erilaisen merkityksen ja muodon. Johtuen siitä, että sananmuodostukselle on annettu erityinen paikka, niin on helppoa ja nopeaa ymmärtää mitä halutaan sanoa, koska suomessa morfeemien rajat ovat selkeät.

2. 3. Verbijohdokset, muuttumisjohdokset ja niiden erikoiset piirteet

Verbijohdokset suomen kielessä jaetaan eri ryhmiin semantiikan perusteella.

Jokaisessa ryhmässä on erilaisia tyypillisiä johtimia, jotka ilmaisevat eri asioita (Koivisto 2013, 280):

1. muuttamisjohdokset ilmaisevat muuntamista, aiheuttamista ja saamista aikaan.

Tärkeimmät johtimet ovat *-ttA-* ja *-tA-*, esimerkiksi verbi *pudottaa* ilmaisee aiheuttamista. Muuttamisjohdokset voivat olla verbikantaisia ja nominikantaisia.

2. muuttumisjohdokset ovat intransitiivisia verbijohdoksia, jotka ilmaisevat subjektissa tapahtuvaa muutosta. Muuttumisjohdokset voivat olla verbikantaisia ja nominikantaisia.

3. muuntelujohdokset ovat verbejä, jotka ilmaisevat toiminnan tai tapahtuman laatua. Johtimien avulla voi modifioida kantaverbin merkitystä sillä tavalla, että verbin valenssi ei tavallisesti vaihdu (*istahtaa, hengähtää*).

Tutkimuksessani aion käsitellä muuttumisjohdoksia, jotka herättävät minun huomioni omaperäisyydellä ja kielessä erikoisella tavalla niiden käytössä. Kerään refleksiivisiä, automatiivisia, translatiivisia, reseptiivisiä, direktionaalaisia johdoksia. Aika usein vierasta kieltä opiskellessaan voi huomata vaikeuksia saada ja osata kaikki säännöt oikein. Syynä voi olla erilaiset mielikuvitukset ja näkökulmat, jotka kielissä tavallisesti eroavat toisistaan. Muuttumisjohdokset ovat sellaisia muotoja, joka opiskelija voi sekoittaa yhtäkkiä satunnaisen väärinymmärryksen takia, ja tuloksena on tilanne, jossa luetun tai kuullun ymmärtäminen poikkeaa olennaisesti jonkin lauseen alkuperäisestä muodosta. Tällä perusteella uskon, että muuttumisjohdokset ovat huomionarvoisia kielen opiskelussa.

Itse nämä johdokset jakautuvat eri ryhmiin kantasanan mukaisesti. Sen sanaluokasta riippuen johdoksia sanotaan verbikantaisiksi eli deverbaalisiksi ja nominikantaisiksi eli denominaalisiksi (Koivisto 2013, 277). Johdokset on rakennettu selkeästi, jotta morfologisesti niiden osat voivat erota toisistaan, samalla tavalla kuin itse osat kantavat merkitykset (Koivisto 2013, 278).

1. Verbikantaisilla muuttumisjohdoksilla on kanta, joka tavallisesti on transitiiviverbi, toisin sanoen verbi, joka saa objektin lauseessa. Johdin muuttaa kantaverbin intransitiiviseksi eli verbiksi, joka ei saa objektia. Esimerkkinä voi olla verbi *pestä* ja siihen liittyvä johdin *-yty-*, verbijohdos on *peseytyä*. Nämä johdokset ovat refleksiiviä ja automatiivisia, niiden johdin on yleensä U-loppuinen. Sen seurauksena verbikantaisissa muuttumisjohdoksissa on johdin, joka muuttaa (kanta)verbin valenssia ja siksi kokonainen lause vaihtuu toisen rakenteen vuoksi eli lauseesta tulee transitiivilauseen sijaan intransitiivinen. (Koivisto 2013, 288).

2. Nominikantaiset muuttumisjohdokset voivat olla substantiivikantaisia ja adjektiivikantaisia. Intransitiiviverbit, jotka sisältävät *-ne-*, *-u-* johtimet. Esimerkiksi adjektiivi *pieni*, mihin liittyy johdin *-ne-*, ja saadaan *pienetä* verbin. Nämä johdokset ilmaisevat muuttumista, kun muutoksen syytä ja aiheuttajia erillään eksplikoidaan. Kyseessä ei ole semanttisesti agentti, vaan subjektin tarkoite ei ole tapahtumassa aktiivinen: *Suomi kaunistuu*.

Semanttisesti muuttumisjohdokset jaetaan eri ryhmiin eli tyyppeihin (Koivisto 2013: 289, 289):

1. refleksiivinen semanttinen ryhmä (kun kannan sanaluokka on verbi: *ilmoittautua*);
Aiheuttaja itse vaikuttaa toiminnan muutokseen
2. automatiivinen (kun muutoksessa aiheuttaja ei ole johdoksen subjektitarkoite: *kiristyä*); Tässä on johdospassiivi (*köysi kiristyi* vrt. *köysi kiristettiin*)
3. translatiivinen (kun on kantasanan tarkoittamaksi muuttuminen: *köyhtyä*, *kaunistua*)
4. reseptiivinen (kun kantasana on nomini: *jalkautua*)
5. direktionaalinen (kun kantasana on nomini, joka voi tarkoittaa paikkaa, tilaa ja suuntaa: *kaupundistua*, *maapalloistua*).

3. Kieli ja oppija

Tässä luvussa käsittelen opiskelijan ja kielen oppimisen välillä suhdetta ja ottaa selvää asioista, jotka koskevat eniten suomea vieraana kielenä opiskelevia oppijoita.

3. 1. Kielen oppiminen

Vieraan kielen oppiminen ei aina ole sama prosessi kuin äidinkielen oppiminen. Usein opiskelija valitsee äidinkieltään käyttäessään intuitiivisesti oikeat rakenteet ja ilmaisut, mutta ei aina pysty selittämään, miksi tietty sanayhdistelmä tai kielioppikomponentti on oikea tai sopiva tietyssä tilanteessa tai kontekstissa. Selkeä käsitys äidinkielen typologisesta rakenteesta auttaa vieraan kielen opiskelemisessä. Kun opiskelija havaitsee yhtäläisyyksiä äidin- ja vieraan kielen välillä, transferia toistamisen mahdollisuus on suuri, vaikkapa siirto voi antaa virheellisiä tuloksia. Sitä paitsi ei tule unohtaa positiivista transferin ulottuvuutta. (Ringbom 2007: 58-61; James 1996: 144.)

Kielitaitoa ja siihen kuuluvia asioita voidaan arvioida eri kriteerein, esimerkiksi Kirsti Siitonen (1999: 5) kirjoittaa tästä, että mitä enemmän opiskelemme kieltä, sitä paremmin osaamme sitä, mutta sen lisäksi haavoittuvampia olemme kuin jos kielitaitomme olisi heikko. Näin kieltä opiskeleva oppija voi päästä korkeammalle tasolle, silloin oma kielitaito tulee opiskelijan vastuulle. Kaikki opiskelijat kokeilevat monella tavalla opetettavaa kieltä. Jokainen haluaa saavuttaa tavoitteet kielen hyvin osaamisessa, mutta kannattaa tajuta, että oppimisprosessissa on kaksi eri puolta, kielitieto ja kielitaito. (Siitonen 1999, 25.)

3. 2. Natiiveilla ja suomenoppijoilla ongelmia suomen kielen opiskelussa

Äidinkieliset ja suomea opiskelevat havaitsevat saman kohdekielen eri tavoin. Heitä ei voida pitää tasavertaisina opiskelun aikana. Abstraktin kuvan perusteella kieli muodostuu oppijoille sillä tavalla, millainen hän on kielenoppijana ja mikä hänen äidinkiелensä on (Siitonen 1999, 25).

Jokaisella kielenoppijoista on strategia oppia kielessä käyttämään kaikkea oikein ja sopivasti. Opiskelija yrittää puhua ja kirjoittaa korrektia kieltä, mutta sen lisäksi ajattelematta tai erityisesti käyttää kieltä hankalia ilmiöitä välttämällä. Kun oppija

opiskelee kohdekieltä, hän ei halua käyttää elementtejä, jos ei ole kielitietoa niistä. (Siitonen 1999, 34.) Opiskelu ei ole nopea prosessi, ja oppijan kannattaa tajuta se ensimmäisiltä askeleilta. Jos joitakin oppikielen ilmauksia on ensiksi mahdotonta tai vaikeaa käyttää, olisi hyvä pyrkiä kokeilemaan useammin ja toistaa niitä paljon ohjatakseen käyttöä.

Yleensä tietoisesti hankalia ilmauksia välttää haluavat opiskelijat tuntevat kieltä vieraana. Hyvin usein heillä on pelko tehdä virheen tai tulla muiden ihmisten väärin ymmärtäviksi. Ei kukaan halua menettää keskustelun lankaa tai vahingoittaa keskustelukumppania väärinkäsitystilanteessa.

Kirsti Siitonen (1999: 35) arvelee, että kaikille opiskelijoille *U*-verbijohdokset eivät avaudu läpinäkyvästi, koska kyseessä voi olla epävarmuutta niiden merkityksestä ja sopivasta käytöstä.

Ringbom (2007: 1) kertoo, että opiskelija melkein aina pystyy saamaan hyödyllisiä asioita lähdekielestä, joka on läheistä sukua kohdekielelle. Tarkoituksella tai ymmärtämättä oppija haluaa löytää samanlaisia elementtejä kaikista helpottaakseen kielen oppimista. Muutamien rakenteiden ja muotojen hyväksyminen voi lähde- ja kohdekielen välisen etäisyyden takia olla hidasta, kun opiskelija ei osaa olettaa muotojen ja rakenteiden samankaltaisuutta pitää oikein paikkansa (mt.: 1) (Jarvis & Pavlenko 2008, 176–177). Toisen kielen omaksuminen ja oppiminen on sidoksissa tiedostamattomaan ja tiedostettuun oppimiseen. Kohdekielen käyttö tulee automatisoida, jotta opiskelija ei pidä kohdekieltä vieraana tai toisena kielenä. (Nissilä 2012, 41–42.)

Suomen kielessä on sanaston runsautta, mikä voisi pelottaa sellaisia ihmisiä, jotka punnitsevat tätä kieltä opiskelemisen. Mutta sitä vastaan on paljon sanueita ja niiden samankaltaisia johdoksia. Samojen johtimien kautta muodostetut johdokset ovat rinnasteisia toisiinsa. Tämä voi helpottaa kielen oppimista. Mutta kaikesta tästä huolimatta on otettava huomioon, että käsitystä derivaattirikkaus on ongelmallinen. Uusia johdoksia muodostava opiskelija voi sekoittaa johtamisen vokaaleita johtimissa ja sitten muuttamisjohdoksesta saadaan esimerkiksi muuttumisjohdoksia. Tästä syystä on vaikea kääntää verbejä opiskelijoiden äidinkielille, johtimien paljous lisää sotkua. (Siitonen 1999, 36.)

Suomen kielessä verbijohdokset muodostuvat eri tavalla, ja näin jokaisessa tilanteessa on pakko jakaa sekä johdosten tyyppejä että niiden piirteitä. Toisin sanoen jos verbi melkein näyttää samanlaiselta kuin sen muuttumis- tai muuttamisjohdoksen pari, asia ei tarkoita samaa muotoa ja samaa merkitystä, aivan kuten sen semanttista käyttöä. Jos puhutaan vieraan kielen opiskelijoista, on täysin ymmärrettävää, miksi he eivät hahmota sanojen eroja. On huomattava, että oppija tuntee itsensä eksyneeksi ei-äidinkieleen sekä rakenteita ja ilmauksia ajatellen että kaiken mennä omalla painollaan antaen. Ehdottomasti molemmissa tapauksissa ihminen ei voi täydellisesti ymmärtää kaikkea, koska vain tarkasti pystyy tajuamaan oppikielen elementtejä voi ymmärtää miten kieli toimii.

Kirsti Siitonen (1999: 42) kertoo, että tekemänsä haastattelun testin jälkeen hän sai tiedot, mistä syystä suomenoppijat sekoittavat verbijohdoksia, ja miksi niiden käyttö oikeastaan on ongelmallista. Siitosen mielestä opetuksessa ei ole tarpeeksi paljon kiinnitetty huomiota verbijohtoon ja yleiseen derivaation käsittelemiseen. Sen lisäksi tulee korostaa sitä, että jos äidinkielessä ei ole samanlaisia asioita ja käsitteitä ilmaistavissa, tuskin ihmiselle voisi olla helppoa tuntea, ymmärtää ja käyttää niitä suomen kielen puheessa ja kirjoituksessa. Opiskelija vain yrittää hahmottaa ja ennustaa miten vieraat asiat käyttäytyvät kielessä.

Kirsti Siitonen (1999: 311) arvelee, että opiskelija voi tehdä nopeasti päätöksen sanan merkityksestä, koska jo sen havaitsemisen ensimmäisissä vaiheissa asia vaikuttaa läpinäkyvältä. Verbijohdoksien erot heti ovat huomattavissa, mutta opiskelijan muistissa voi olla vain sanojen alut. Kannattaa ottaa huomioon sellainen fakta, että hyvin usein oppija monia asioita käy äidinkielen läpi, ja se voi vaikuttaa syvällisesti kielen oppimiseen. Esimerkiksi verbien refleksiivinen ryhmä on hankala ja sekava opiskelijoille, koska hän ajattelunsa mukaan tulkitsee omalla tavalla. Maailmassa on olemassa paljon kieliä, ja ei ole jokaisessa niistä samaa kuvitusta. Kirsti Siitonen (1999: 312) selittää johdoksien kanssa ilmestyviä ongelmia näin, että mikä kielikunta on kyseessä, ja millä tavalla vastineita on käytetty kielessä. Opiskelija voi käsittää U-johtimien avulla muodostettua intransitiivisuutta, mutta sen ominaisuuksia hahmotetaan ongelmana. On vaikeaa samaan aikaan oppia kaikki erilainen merkitys.

3. 3. Äidinkielen vaikutus suomeen S2-opetuksessa

Nykyään tiedetään, että on olemassa erilaisia kieliryhmiä. Suomen kieli ei ole venäjän sukukieli, joten jo tämä tosiasia huomioon ottaen voidaan tehdä johtopäätös erilaisuudesta rakenteellisesti, leksikaalisesti ja funktionaalisesti. Vaikka oppimisprosessissa käsitetään alkuperäiseltään etäisimpiä kieliä, ne voivat vaikuttaa toisiinsa opiskelussa ja käytössä vain niin, jos näiden kielten välillä jonkinlainen kosketus kuten jotakin rakenteellisesti, semanttisesti tai funktionaalisesti samanlaista ainesta. (Kaivapalu & Martin 2007, 129-253.) Kieltenvälistä vaikutusta varten on tärkein assosiativisen tai analogisen yhteyden olevan (Martin 2006: 46).

Kielten järjestelmien samankaltaisuus tai erilaisuus voivat antaa sekä positiivisia että negatiivisia siirtovaikutuksia lähdekielestä kohdekieleen. Kaikki riippuu niiden ilmiöistä keskenään (Ringbom 1987). Siirtovaikutus voi olla negatiivinen, jos lähdekielen malli ei ole tuttu opiskelijalle tai hän sekoittaa äidinkielen tavanomaisen järjestelmän. Itse siirtovaikutuksen prosessia ei pidetä myönteisenä tai kielteisenä, koska joka tapauksessa on vain sen tulos kohdekielen kannalta. (Sajavaara 2006: 11.)

Scott Jarvis (2000: 245–259) toteaa, että lähdekielen vaikutuksen pystyy todistamaan kolmen kriteerin avulla:

- 1) Jos opiskelijat puhuvat samaa lähdekieltä, tuotokset ovat homogeenisia;
- 2) Jos oppijat puhuvat eri lähdekieltä, kohdekielen tuotokset ovat heterogeenisiä;
- 3) opiskelijat puhuvat samaa lähdekieltä, lähdekielen ja kohdekielen tuotosten välillä on yhteys.

Omassa tutkimuksessa äidinkielen siirtovaikutus on myös huomioon kiinnitettävä asia, koska kyselytehtävää varten haluan kerätä Tove Janssonin teoksista lauseita, joissa on muuttumisjohdoksia ja sitten antaa niitä minun venäjänkielisille opiskelijoille. Tutkimuksessani on tärkeintä nähdä tehtävän tulokset, jotta saadaan selville miten venäläinen opiskelija osaa selittää johdoksen käyttöä konkreettisesti lauseessa.

Venäjää opiskelevat ihmiset alkavat opituista säännöistä ja pyrkivät seuraamaan analogiaa, kun säännöt eivät voi auttaa. Siksi lähdekielen vaikutus kohdekielen oppimiseen on positiivinen. (Kaivapalu 2007, 138.) Venäläiselle on tärkeä saada kaikki säännöt, koska ensiksi halutaan selvittää, miten vieraan kielen ilmiö toimii, jotta sitten

oppija käyttää sitä oikein, mutta sen lisäksi samalla käydään läpi venäjän kielioppijärjestelmä esimerkiksi yrittäen tehdä suora analogia näiden kielten sijoista.

Näin ollen voidaan päätellä, että äidinkieli vaikuttaa suomen kielen oppimiseen sillä tavalla, kuinka paljon läheisyyttä ja erilaisuutta kielten välillä on. Ehdottomasti aina kannattaa ottaa huomioon opiskelijan yksityiskohtaisia piirteitä ja pyrkimystä opiskelun aikana.

3. 4. Kyselytehtävä

Omassa tutkimuksessa haluaisin selvittää, miten opiskelijat osaavat tutkia ja oikein käyttää muuttumisjohdoksia niiden eroja ja piirteitä ymmärtäen. Sitä varten päätin aikaisemmin Kirsti Siitosen näyttämän mallin mukaisesti Tove Janssonin aineistoa käyttäen tehdä oman testitehtävän (liite 2.), jonka tulokset kertovat opiskelijoiden käsitellyttä verbien kuvaa.

Omissa tutkimuksissa ja kyselyissä Kirsti Siitonen (1999: 265) halusi ottaa selvää edellyttämisen kautta metalingvististä ajattelua. Hän tutki miten voi edetä saada selville muuttumisjohdoksia kahdesta lähekkäisestä verbistä. Otin sen kyselytestin laatimisen perustaksi.

Opiskelija ei pidä sanojen eroa tärkeänä, tämä voi tapahtua, koska monet ilmaisut muistuttavat paljon toisiaan. Heidän mielestensä on parempi luottaa kontekstiin, jonka voima voi antaa kokonaisen kuvan ja tiedon jokaisesta muodosta myöskin. Konteksti on tärkeä, jotta ymmärtää, mikä on taustalla, kuka on tekijä ja esimerkiksi onko lauseen subjekti agenttimainen, mutta suuresti johdokset ja taivutusmuodot määräävät näitä asioita. (Siitonen 1999, 265.) Täten päätin kyselytehtävässä antaa opiskelijoille Tove Janssonin teoksista kerätyt lauseet, joissa on eri johdostyyppit. Päämäärä oli selittää verbien käsitettyjä muotoja ja valmistetun tehtävän jälkeen lyhyesti kertoa, mikä oli eniten vaikea tai epäselvä.

4. Aineiston analyysi

Analysoin tässä luvussa käyttämäni aineiston ja minun opiskelijoilta saamani kyselytehtävän tulokset. Alaluvussa 4. 5. selitän, miksi translatiiviset muuttumisjohdokset ovat vaikeita venäjänkielisille opiskelijoille.

4. 1. Muuttumisjohdokset Tove Janssonin teoksissa

Minun aihetta tarkastelen aineistosta, joka on sidoksissa verbijohtimien avulla muodostettujen muuttumisjohdosten luokitteluun, jonka olen tehnyt yhdistämällä teorian *Suomen sanojen rakenne* Vesa Koiviston materiaaleista saamani. Aineiston olen jakanut verbi- ja nominikantaisten muuttumisjohdosten perusteella. On merkittävää näyttää niiden erot, koska verbijohtimet ovat erilaisia, ja johdokset voivat ilmaista subjektissa tapahtuvaa muutosta eri tavalla.

Aineistona olen käyttänyt Tove Janssonin teoksia, koska kaunokirjallisuus on hyvä keino tutkia erilaisia muuttumisjohdoksia. Löysin verbit, jotka suoraan teksteistä olin kerännyt lauseiden mukaan, joihin kuuluvat nämä johdokset. Halusin saada selville millaisia muuttumisjohdoksia kirjailija oli käyttänyt teoksissaan.

Omassa tutkimuksessani haluan saada selville jokaista lauseessa olevaa muuttumisjohdosta tekstistä keräten. Olen ottanut esimerkit Tove Janssonin kirjoista *Muumipappa ja meri*, *Muumipeikko ja pyrstötähti*, ja lisäksi *Matka muumilaaksoon* ja *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. Vesa Koiviston mukaan (2013: 289, 289) muuttumisverbit jaetaan eri tyyppeihin. Nyt haluan antaa minun keräämäni kaikki esimerkit ja jakaa ne erilaisiin ryhmiin. Ensimmäinen on ryhmä, missä kerron johdoksista, jotka on muodostettu historiallisesti eri tavoin. Toisessa ja kolmannessa ryhmässä verbit on jaettu sananmuodotuksen mukaan nykysuomessa.

1. Eräät muuttumisjohdokset ja historia

Kaikki johdokset tässä ryhmässä oli muodostettu historiallisesti eri tavalla, päätin yhdistää ne. Jotkut johdokset suomen kirjakielessä ovat esiintyneet Agricolasta alkaen, tai esimerkiksi jotkut ensimmäistä kertaa oli mainittu Daniel Jusleniuksen sanakirjassa. Tai esimerkiksi jotkut verbit ovat rakenteeltaan selvästi johdoksia, mutta

kyseessä on eri teorioita. Selventääkseni johdoksien alkuperää ja muodostamista käytin *Nykysuomen etymologista sanakirjaa* ja muita esimerkiksi *Suomen sanojen alkuperä etymologinen sanakirjaa*.

(12) “Kerrassaan merkillinen ihme”, hän huokaili ihastuneena perhosen värivirheeseen. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 56

Esimerkissä 12. *ihastuneena* on lauseessa adverbiaalimäärite. Se on muodostettu *ihastua*-muuttumisjohdoksesta. *Ihastua* verbillä on vastineita useissa lähisukukielissä, esimerkiksi karjalan *ihastuo*, vepsän *ihastuda*. Verbi on johdos vartalosta *iha*, josta on muodostettu myös *ihana*. Suomen kirjakielessä *ihastua* on esiintynyt Agricolasta alkaen. (Häkkinen 2011, 247.)

(14) Niiskun keksinnöstä pudonnut tuulihyrrä kieppui pitkin laaksoa osaamatta pysähtyä, vaikka tuuli oli jo käynyt nukkumaan. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 37

Esimerkissä 14. Verbillä on vastine on inkeroisessa. Likimääräinen vastine karjalassa on *pisähteäkse*, jossa ei kuitenkaan ole samaa refleksiivistä -Y-johdinta kuin suomessa ja inkeroisessa. Verbi on johdos samasta, alun perin *pise-muotoisesta vartalosta, josta on muodostettu myös *pysyä* ja *pystyä*. Suomen kirjakielessä *pysähtyä* on ensimmäistä kertaa mainittu Daniel Jusleniuksen sanakirjassa 1745. (Häkkinen 2011, 990.)

(17) Saatat olla oikeassa, vastasi äiti ja ryhtyi taas pyyhkimään pölyä sireenipensaasta. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 27

Esimerkissä 17. *ryhtyi* on lauseessa predikaatti. Nykykielessä alkamista mutta vanhemmassa kielessä ja murteissa myös tarttumista, koskettamista, takertumista, paakkuuntumista yms. merkitsevällä *ryhtyä*-verbillä on vastine ainoastaan karjalassa, ja niin saattaa olla lainaa suomesta. Tämä sana rakenteeltaan on selkeä johdos, mutta tästä on eri teorioita. Yksi niistä on mahdollisuus, että *ryhtyä* liittyisi johdoksena *ryhä*-tai *ryhmä*-sanoihin. Suomen kirjakielessä *ryhtyä* on esiintynyt Agricolasta alkaen merkityksessä “liittyä, yhtyä”. (Häkkinen 2011, 1081.)

(20) Joka paikassa kiehui ja höyrysi, eikä missään näkynyt ainuttakaan elävää olentoa eikä vihreää kortta. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 40

Esimerkissä 20. johdos *kiehui* esiintyy lauseessa predikaattina. Verbillä on vastineita kaikissa lähisukukielissä, esimerkiksi karjalan *kiehuo*, vepsän *keihta*, viron *keeda*. Se on mitä ilmeisimmin johdos samasta ikivanhasta vartalosta, josta on muodostettu myös *keittää*. Suomen kirjakielessä *kiehua* on esiintynyt Agricolasta alkaen. (Häkkinen 2011, 414.)

(21) Kuului kova jyrähdys ja suoraan edessäni aukeni kraateri, josta ryöppysi punaista tulta ja valtavia tuhkapilviä. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 40

Esimerkissä 21. muoto *aukeni* on lauseessa predikaattina. *Aueta* on johdos samasta vartalosta, josta on muodostettu myös adjektiivi *aukea* ja adverbi *auki*. Kaikki ovat perimmältään ikivanhan *ava*-vartalon johdoksia *avata*. Suomen kirjakielessä *aueta* on esiintynyt Agricolasta alkaen. (Häkkinen 2011, 77.)

(35) Jokaisessa aukossa näkyi ison, liikkumattoman linnun varjo. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 52

Esimerkissä 35. johdos *näkyä* esiintyy lauseessa predikaattina. Suomen *näkyä*-verbiä vastaavia on sekä lähisukukielissä että mordvassa, esimerkiksi karjalan *näkyö*, viron *nägida*. Suomen kirjakielessä *näkyä* samoin kuin samasta vartalosta johdettu *näkö* on esiintynyt Agricolasta alkaen. (Häkkinen 2011, 810.)

(37) Tuuli oli yltynyt. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 163

Esimerkin 37. *yltyä*-verbillä on vastineita itäisissä lähisukukielissä, esimerkiksi karjalan *yltyö*. Verbi on johdos ikivanhan *ylä*-vartalon rinnakkaismuodosta *yle*-. Suomen kirjakielessä *yltyä* on esiintynyt Agricolasta alkaen. (Häkkinen 2011, 1535.)

(42) Vesihöyry oli haihtunut ja nyt näkyi kauas yli merenpohjan. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 109

Esimerkissä 42. johdos *haihtua* on predikaattina lauseessa. verbin vastineita ovat inkeroisen *haihtua* ja karjalan *haihtuo*. Verbi on selitetty johdokseksi vartalosta *haja-*, joskin johtosuhde on muoto-opillisesti epäselvä. Suomen kirjakielessä *haihtua* on ensi kertaa mainittu niiden lisäysten joukossa, joita Henrik Gabriel Porthan on tehnyt Daniel Jusleniuksen sanakirjaan 1770-luvulla. (Häkkinen 2011, 160.)

2. Verbikantaisen muuttumisjohdoksen kantana on yleensä transitivinen verbi.

(2) Heidän edessään avautui ihana puutarha. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 22

Esimerkissä 2. *avautui* on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen, ja sen kanta on verbi *avata*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on automatiivinen johdin. (VISK § 336.)

(3) Nyt meidän on kyllä aika laskeutua alas täältä, Muumipeikon äiti sanoi. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 25

Esimerkissä 3. *laskeutua* on lauseessa objekti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *laskea*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on refleksiivinen johdin. (VISK § 336.)

(4) He astuivat pieneen käreyn ja liukuivat huimaa vauhtia alas vuoren rinnettä, kunnes paiskautuivat päistikka ulos käreystä. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 25

Esimerkissä 4. *paiskautuivat* on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *paiskata*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on automatiivinen johdin. (VISK § 336.)

(5) Hän nopeasti pukeutui. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 30

Esimerkissä 5. *pukeutui* on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *pukea*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Se on refleksiivinen muuttumisjohdos. (VISK § 336.)

(9) Ei seikkailuja pidä pelätä, tuuleen lentäneitä leijoja tai särkyneitä näkyjä. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 31

Esimerkissä 9. *särkyneitä* on muodostettu *särkyä*-muuttumisjohdoksesta. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *särkeä*. Johdin *-Y-* liittyy kantaan. Se on refleksiivinen muuttumisjohdos. (VISK § 336.) itämurt. Pohjanm PSm *mennä rikki* (Kuulonen 2000, 241.)

(10) Hemuli huokasi hämmentyneenä. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 15

Esimerkissä 10. *hämmentyneenä* on lauseessa määrite. Se on muodostettu *hämmentyä*-muuttumisjohdoksesta. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *hämmentää*. Johdin *-U-* liittyy kantaan. Se on refleksiivinen muuttumisjohdos. (VISK § 336.)

(13) Pitkään Hemuli katseli ilmaan unohtuneita siiveniskuja, huokaili hiljaa. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 35

Esimerkissä 13. *unohtuneita* on muodostettu *unohtua*-muuttumisjohdoksesta. Tämä johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *unohtaa*. Johdin *-U-* liittyy kantaan. Se on refleksiivinen muuttumisjohdos. (VISK § 336.) Johd:ia *uni*, johdos *unohtua* < *unehtua* (Kuulonen 2000, 373.)

(19) Kaikki muuttuu vaikeaksi jos haluaa omistaa esineitä, kantaa niitä mukanaan ja pitää omanaan. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 39

Esimerkissä 19. *muuttuu* on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *muuttaa*. Johdin *-U-* liittyy kantaan. Se on refleksiivinen muuttumisjohdos. (VISK § 336.) Johd:ia sanasta *muu*; *tehdä muutoksia, mutkasit, muuttua* (Kuulonen 1995, 187.)

(23) Yksi sen pitkistä käsivarsista singahti kuin käärme ja kietoutui Muumipeikon kuonon ympärille. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 73

Esimerkissä 23. *kietoutui* on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *kietoa*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Se on refleksiivinen muuttumisjohdos. (VISK § 336.)

(24) Pienet vesikummitukset olivat uskaltautuneet esiin kuivuneista metsälammista ja soista. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 89

Esimerkissä 24. *olivat uskaltautuneet* on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *uskaltaa*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Se on refleksiivinen muuttumisjohdos. (VISK § 336.)

(25) Lampun valo laskeutui yli nurmen ja sireenipensaiden. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 19

Esimerkissä 25. *laskeutui* on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *laskea*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on refleksiivinen johdin. (VISK § 336.)

(27) Kaikki uivat, kiemurtelevat he ryömivät otukset, jotka olivat pelastautuneet pohjaliejuun, puikahtivat iloisina kirkkaaseen veteen. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 143

Esimerkissä 27. *pelastautua*-johdos on lauseessa predikaatin yhdessä *olla*-verbin kanssa. Johdos on verbikantainen, jonka kanta on verbi *pelastaa*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on automatiivinen johdin. (VISK § 336.)

(28) Huopa oli hiukan kastunut, ja hän siirtyi varovasti tuulen puolelle. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 31

Esimerkissä 28. *oli kastunut* on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *kastaa*. Johdin *-U-* liittyy kantaan. Tämä on refleksiivinen johdin. (VISK § 336.)

(31) Nyt ne seisovat hiljaa ja painautuivat toisiaan vasten, mutta ajattelivat selvästi itseään. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 85

Esimerkissä 31. *painautua*-johdos on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *painaa*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on refleksiivinen johdin. (VISK § 336.)

(32) Pidä silmällä kohoja ja varo aaltoja, muuten ajaudumme maihin! Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 93

Esimerkissä 32. *ajautua*-johdos on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen, jonka kanta on verbi *ajaa*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on automatiivinen johdin. (VISK § 336.)

(34) Langat kytkeytyivät äkkiä isän aivoissa. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 51

Esimerkissä 34. *kytkeytyä*-johdos on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *kytkeä*. Johdin *-YtY-* liittyy kantaan. Tämä on refleksiivinen johdin. (VISK § 336.)

(36) Muumipeikko kuuli kivien kääntyilevän kivipellolla, ne jauhautuivat toisiaan vasten kirskuen oudon kuivalla äänellä. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 159

Esimerkissä 31. *Jauhautua*-johdos on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *jauhaa*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on refleksiivinen johdin. (VISK § 336.)

(38) Muumipeikko istuutui hänälleen ja huusi täyttä kurkkua pikku Myytä. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 165

Esimerkissä 38. *istuutua* johdos on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *istua*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on refleksiivinen johdin. (VISK § 336.)

(39) Ymmärrättehän, sanoi isä nojautuen eteenpäin. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 185

Esimerkissä 39. *nojautua* johdos on lauseessa II inf. instruktiivin muodossa. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *nojata*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on refleksiivinen johdin. (VISK § 336.) *Noja*, johd. *nojata* (Agr), *nojautua* (Kuulonen 1995, 228.)

(43) Kalastaja pelästyi niin että meni kahvipöydän luo ja lysähti istumaan, ja ennen kuin hän aavistikaan, äiti kaatoi kahvia ja joku purki hatun paketista ja pani sen hänen takkuiseen päähänsä. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 207

Esimerkissä 43. *pelästy*i on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *pelätä*. Johdin *-stY-* liittyy kantaan. Tämä on refleksiivinen johdin. (VISK § 336.) *pölästyö*, *pelästyä* (Kuulonen 1995, 335.)

(44) Ja heidän yläpuolellaan syöksyi pyrstötähti yhä lähemmäksi kauhun vallassa odottavaa Muumilaaksoa. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 136

Esimerkeissä 44. *syöksyä* (verbi *syöstä*: *syöksen*; Agr; paik. murt. vartalo *syökse-*, jolla on refleksiivinen merkitys.) (Kuulonen 2000, 235.)

(29) He istuivat hiljaa odottamassa ja taivaan valo kirkastui. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 143

Esimerkissä 29. *kirkastua* on lauseessa predikaatti. Johdos on verbikantainen ja sen kanta on verbi *kirkastaa*. Johdin *-U-* liittyy kantaan. Tämä on refleksiivinen johdin. (VISK § 336.)

3. Nominikantaiset muuttumisjohdokset voivat olla substantiivikantaisia ja adjektiivikantaisia. Ne ilmaisevat yleensä kantasansa tarkoittamaksi muuttumista.

(1) Mutta jos seikkailu käy liian pelottavaksi, Muumipeikko turvautuu Muumimammaan. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 8

Esimerkissä 1. *turvautuu* on lauseessa predikaatti. Johdos on nominikantainen, ja sen kanta on *turva*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on reseptiivinen johdos. (VISK § 337.)

(6) Se auttoi helpottumaan niin nopeasti. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 31

Esimerkissä 6. *helpottumaan* on lauseessa predikaatti. Johdos on nominikantainen, ja sen kanta on adjektiivi *helppo*. Johdin *-ttU-* liittyy kantaan. Tämä on translatiivinen johdos. (VISK § 337.)

(7) Tästä Muumipeikko vilkastui. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 25

Esimerkissä 7. *vilkastui* on lauseessa predikaatti. Johdos on nominikantainen ja sen kanta on adjektiivi *vilkas*. Tämä on translatiivinen johdos. (VISK § 337.)

(8) He kertoivat toisilleen kokemuksistaan, kunnes kuu nousi ja pilvet hajaantuivat, ja lakkasi satamasta. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 30

Esimerkissä 8. *hajaantuivat* on lauseessa predikaatti. Johdos on nominikantainen ja sen kanta on *haja*. Johdin *-ntU-* liittyy kantaan. Tämä on translatiivinen johdos. (VISK § 337.) *hajaantua* (porotokka), *hajallaan oleva* (Itkonen 1992, 130.)

(11) Hermostuneet turilaat huokailivat. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 43

Esimerkissä 11. *hermostuneet* on lauseessa subjektiivin määritteenä, muoto on partisiippi. Se on muodostettu *hermostua*-muuttumisjohdoksesta. Johdos on nominikantainen ja sen kanta on substantiivi *hermo*. *Hermo-* + *-stU-* = *hermostua*. Tämä on reseptiivinen johdos. (VISK § 337.)

(15) Minä en halua tuhoutua! huusi Nipsu. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 26

Esimerkissä 15. *tuhoutua* on lauseessa objekti. Johdos on nominikantainen ja sen kanta on *tuho*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Tämä on reseptiivinen johdos. (VISK § 337.)

(18) Mutta lautta oli jo liukunut ensimmäisestä mutkasta ja heidän edessään avautui joki, joka aavana ja houkuttelevana virtasi kohti tuntematonta. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 31

Esimerkissä 18. johdos *liukua* esiintyy lauseessa predikaattina. Johdos on nominikantainen ja sen kanta on *liuku*. Johdin *-U-* liittyy kantaan. Tämä on reseptiivinen johdos. (VISK § 337.) ink. liukua laskea mäkeä, hiihtää (Kuulonen 1995, 84)

(16) Isä kumartui Piisamirotan puoleen ja sanoi:
- Mitä jos mietiskelisitte vähän aikaa riippumatossa? Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 27

Esimerkissä 16. *kumartui* on lauseessa predikaatti. Johdos on nominikantainen, ja sen kanta on *kumara*. Johdin *-tU-* liittyy kantaan. Se on reseptiivinen muuttumisjohdos. (VISK § 337.) Sana on alkup.perussanan *kuma* edustaja (Itkonen 1992, 434.)

(26) - Kaunistu, äiti sanoi itsekseen. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 27

Esimerkissä 26. *kaunistua* on lauseessa predikaatti. Johdos on nominikantainen ja sen kanta on adjektiivi *kaunis*. Johdin *-tU-* liittyy kantaan. Tämä on translatiivinen johdos. (VISK § 337.)

(30) Portaat natisivat ja notkuivat hänen askeltensa alla, ne vaikersivat ääneen, ja hänellä oli kiire, kauhea kiire. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 63

Esimerkissä 30. *notkua*-johdos on lauseessa predikaatti. Johdos on nominikantainen ja sen kanta on nomini *notko*. Johdin *-U-* liittyy kantaan. Tämä on reseptiivinen johdos. (VISK § 337.)

(33) Isästä oli mieluisaa piiloutua sumuun. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 127

(40) Ehkä hän oli piiloutunut ryteikköön, istui siellä hiljaa ja ajatteli, että tänään oli hänen syntymäpäivänsä. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 203

Esimerkeissä 33. *piiloutua*-johdos on predikaatti ja 40. lauseessa on predikaatti. Johdos on nominikantainen ja sen kanta on nomini *piilo*. Johdin *-UtU-* liittyy kantaan. Se on reseptiivinen johdos. (VISK § 337.)

(22) Rauhoittukaa nyt molemmat, sanoi Nuuskamuikkunen. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 72

Esimerkissä 22. *rauhoittua*-johdos on lauseessa predikaattina. Johdos on nominikantainen ja sen kanta on *rauha*. Johdin *-oittU-* liittyy kantaan. Se on reseptiivinen muuttumisjohdos. (VISK § 336.) *rauhoittuo*, *rauhoittua* (Kuulonen 2000, 55.)

(41) Mistä minä tiedän, sanoi Muumipeikko ja punastui. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 203

Esimerkissä 41. *punastua*-johdos on lauseessa predikaatti. Tämä johdos on nominikantainen ja sen kanta on nomini *puna*. Johdin *-stU-* liittyy kantaan. Se on reseptiivinen johdos. (VISK § 337.)

Haluaisin tehdä yhteenvedon siitä, mitä olen saanut selville ottamalla nämä muuttumisjohdokset käsittelyyn. Pystyin keräämään Tove Janssonin kirjoista lauseita, joissa oli erityyppisiä johdoksia. Olen siis esimerkiksi ottanut eniten lauseita, missä on refleksiivisiä muuttumisjohdoksia. Koska minun on laadittava opiskelijoille kyselytehtävä, minulla on oltava selkeä käsitys johdoksista, jotta voin laatia tehtävän kieliopillisesti ja sitten analysoida opiskelijoiden vastauksia, joten tämä osa tutkimuksestani on yksi tärkeimmistä.

4. 2. Muuttumisjohdokset ja venäläinen opiskelija

Kaivapalun (2007: 138) mukaan venäläisille opiskelijoille on erittäin merkittävää ensin oppia kieliopilliset säännöt ja sen jälkeen käyttää niitä tilanteen mukaisesti. Analogia on myöskin oppijoille tärkeä asia, kun mielestänsä sääntö ei auta. Kun aikaisemmin oli sanottu lähdekielen vaikutus kohdekielen oppimiseen on positiivinen, mutta miksi opiskelija sekoittaa johtimia, ja sitten johdos ilmestyy lauseessa vääränä käytettynä, jos sääntö hallitsee eniten.

Suomessa ja venäjän kielessä on samankaltainen muuttamis- ja muuttumisjohdoksista ilmaus, joka näyttää selvää ja helppoa käytettävältä äidinkielisille ihmisille. Esimerkiksi verbiparit *pestä* ja *peseytyä* merkitykseltään ja muodostamisen periaatteelta ovat samat. Toisin sanoen tavallisesti kieltä puhuessaan ihmiset eivät halua kiinnittää huomiota kieliopin ilmiöihin, koska kaikki asiat tapahtuvat vapaasti ja vaivattomasti äidinkielellä. Omasta kokemuksesta tiedän, että arkipäivinä ihmiset tulevat tehneeksi virheitä muotoa toisen sijasta käyttäessään. Siitä syystä joka tapauksessa äidinkielestä tai opiskeltavasta kielestä riippumatta ensiksi on tärkeä oppia ulkoa kaikki säännöt, jotta sitten voidaan käyttää niitä oikein.

Suomen kielen muuttumis- ja muuttamisjohdoksista on vähän tietoa, materiaaleja venäläisten opiskelijoiden käyttämissä oppikirjoissa erityisesti muuttumisjohdoksista. Koska ne ilmaisevat subjektissa tapahtuvaa muutosta, sellaiset verbit eivät saa objektia. Tavallisesti englannin kielen opittuansa opiskelija eniten konsentroi lauseen SVO-sanajärjestykseen, koska se vaikuttaa hänelle tutulta.

Verbien samankaltaisuus ei useinkaan aiheuta ihmetystä ja halua tietää muuttumis- ja muuttamisjohdosten välistä eroa, opiskelija haluaa kääntää verbin ja yrittää arvata sen tutusta juuresta. Lisäksi verbien moninaisuus voi hämmentää oppijaa, koska niiden sananmuodostus on erilainen.

Omassa työssä hyvin usein mietin, miksi muuttumisjohdokset esiintyvät lauseessa jonakin kummallisena opiskelijoille, vaikkapa tämä ilmiö näyttää melkein samankaltaiselta sekä äidinkielessä että suomen kielessä. Jos kysyn oppijalta, miksi hän kääntää jotakin muuttumisjohdosta väärin muuttamisjohdokseksi tätä muuttumisjohdosta vaihtaen, opiskelija väittää myös, että todella usein hän ei pysty

löytämään verbin käännöstä sanakirjoista. Esimerkiksi tavallinen asia on tuskin saada transitiivisia muuttumisjohdoksia.

4. 3. Translatiivisia muuttumisjohdoksia Tove Janssonin teoksissa

Suomea opiskellessaan venäjänkieliset opiskelijat voivat törmätä ongelmaan, että sanan käännöstä on mahdotonta löytää sanakirjoista. Siksi on niin merkittävää saada selville muuttamis- ja muuttumisjohdosten välisistä eroista. Sananmuodostuksen piirteiden ja johtimien erilaisuuden tunteminen voi auttaa oppijaa etenemään suomen opiskelemisen polulla.

Translatiiviset muuttumisjohdokset eroavat muista siten, että ne ilmaisevat muutosta, kun sen tuloksena on kantasanan ilmaisema ominaisuus, tila tai sen suurempi aste. Kantasanoina voi olla adjektiiveja tai substantiiveja. (VISK § 337.) Mikäli lausetta ei ollut ymmärretty kyselytehtävässä, vastaaja ei ollut kirjoittanut myöskään selitystä. Tilanteen syy oli väärinymmärrys ja sanakirjan käännöksen puuttuminen. Nämä lauseet olivat esimerkki (9) *Se auttoi helpottumaan niin nopeasti.* (14) *Kaunistu, äiti sanoi itseksensä.* ja esimerkki (13) *Tästä Muumipeikko vilkastui.*

Nämä lauseet ovat riittävän lyhyitä, minkä takia lauseen kontekstista on vaikea saada tietoa. Opiskelijan täytyi selittää johdosta ilman kontekstia. Jos hän kirjoittaa oikein, se kertoo oppijan osaavan johdosten eron. Valitettavasti sellaisissa tapauksissa opiskelijalle on hankalaa myöskin erottaa verbin kanta, mikä olisi voinut auttaa ymmärtämään muuttumisjohdoksen merkitystä.

5. Opiskelijan tekemä tehtävä

Tässä luvussa kerron minun teettämästäni kyselytehtävästä, sen tavoitteista ja tekemisestä. Puhun myös siitä, miksi sen hahmottaminen on tärkeää ei-äidinkielisille opiskelijoille, ja näytän luvun lopussa, mitkä tulokset sain oppijoiden suorittama kyselytehtävän.

Alaluvussa 5. 1. kerron tehtävänannosta ja ohjeista,

Alaluvussa 5. 2. kerron vastaajan selityksistä muuttumisjohdoksista,

Alaluvussa 5. 3. kerron kyselytehtävän tuloksista.

5. 1. Tehtävänanto ja ohjeet

Suomen kielessä sananmuodostus kuin muita asioita kieliopissa on merkittävä elementti. Ilman sitä on vaikea kuvitella hyvin ja sujuvasti kieliopin osaamista. Tämän tutkimuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista oli kerätä kaikki materiaalit, tutkia niitä ja näyttää miten ei-äidinkieliset oppijat voivat tuntea johdoksien eroavaisuutta, jotta käyttää niitä vapaasti ja oikein.

Ajatus tuli mieleeni laittaa kyselytehtävän, jotta on selkeästi nähdä, miten venäjänkieliset opiskelijat hahmottavat johdoksia, miten he läpinäkyvästi osaavat selittää joka tapauksessa lauseeseen valittua konkreettisen johdoksen muotoa. Sen lisäksi oli hyödyllistä kiinnittää huomioita tähän kieliopin osaan, koska valitettavasti suomen muuttumis- ja muuttamisjohdoksista on vähän tietoa, materiaaleja venäläisten oppijoiden käyttämissä oppikirjoissa pääosin muuttumisjohdoksista.

Opiskelijoiden tekemässä kyselytehtävässä oli tavoite ensinnäkin näyttää ja avata johdoksien merkityksiä, jotta he eivät koskaan sekoita niitä. Myöskin oli tärkeää antaa tiedot, että väärin johdoksen käyttö muodostaa esteen matkalla kohti päätavoitetta eli lukutaitoa kaikilla kielitaidon tasoilla. Ei ole hyvää kiinnittää huomiota vain kielen syntaksiin tai vain morfologiaan. Kieli on eräänlainen kokonaisuus, joka koostuu yksittäisistä osista. Näin jonkin aiheen pitäminen merkittävänä tarkoittaa sitä, että aina opiskelija omasta halusta ja kieltä erinomaista osaamisen kuvituksesta saavuttaa

virheettömiä tuloksia. Sen mukaisesti nimenomaan nämä muuttumisjohdokset sekä auttavat oppijaa olemaan aina lukutaitoinen että kommunikoimaan täydellisesti ihmisten kanssa samanaikaisesti väärinkäsityksiä välttäen.

Kyselytehtävän päätin tehdä sillä tavalla, että opiskelijoille on esitelty erilaisia muuttumisjohdoksia lauseissa, he voivat käsittää verbejä kontekstin avulla. Myöskin tehtävää laittaessani pyrin valitsemaan Tove Janssonin teoksista lauseita, joissa muuttumisjohdokset ilmestyvät eri muodoissa. Esimerkiksi (3) *Hän kääntyi isän puoleen ja sanoi: Ellet saa sitä sytytetyksi tänä iltana, niin saat ehkä huomenna.* verbi *kääntyä* on predikaattina yksikön 3. persoonassa tässä lauseessa. Lauseessa (9) *Se auttoi helpottumaan niin nopeasti.* verbi *helpottaa* on III inf. illatiivin muodossa. Minun mielestäni oli hyvä tietää opiskelijan osaavan ja käsittävän muuttumisjohdoksia muiden kielellisten asioiden läpi.

Seuraavissa lauseissa muuttumisjohdokset ovat partisiipin muodossa tarvittavassa sijassa. Sellaisissa tapauksissa opiskelijoiden täytyy sekä hahmottaa ensiksi partisiipin muoto ja sitten mikä muuttumisjohdos kyseessä on:

(1) *Hemuli huokasi hämmentyneenä.*

(2) *Harmiintunut Hemuli istui alas matalalle jakkaralle.*

(4) *Hermostuneet turilaat huokailivat.*

(5) *“Kerrassaan merkillinen ihme”, hän huokaili ihastuneena perhosen värivirheeseen.*

(6) *Pitkään Hemuli katseli ilmaan unohtuneita siiveniskuja, huokaili hiljaa.*

(11) *Ei seikkailuja pidä pelätä, tuuleen lentäneitä leijoja tai särkyneitä näkyjä.*

Päätettyäni tehdä kyselytehtävän aloin miettiä millainen se voi olla ja millä tavalla annan muuttumisjohdokset opiskelijoille. Koska kirjallisuudessa on paljon vaihtoehtoja kerätä aineistoa, minun oli ymmärrettävä, kuinka monta lausetta annan oppilaille. Omasta kokemuksestani olen jo huomannut, että esitettyjä sanoja tai lauseita pitää olla tarpeeksi. Tämä on tärkeää, jotta opiskelija ei luule tehtävää hyvin vaikeaksi tai paljon voimaa ja aikaa vieväksi.

Minun kyselytehtävässäni on 14 lausetta. Sen alussa annoin oppilaille selityksen siitä, mitä täytyy tehdä: jokaisen lauseen lukemisen jälkeen oli tarpeen kirjoittaa venäjän kielellä, miksi juuri tässä lauseessa on käytetty tämä muuttumisjohdos, selittää mahdollisimman täysin tämän verbin muoto, erityisesti jos johdoksesta on

muodostettu jokin toinen muoto, kuten partisiippi, joka puolestaan voidaan myös antaa määräisessä kieliopillisessa sijassa. Esimerkiksi monet selittivät hyvin ja oikein partisiipin muodot mutta translatiiviset muuttumisjohdokset useimmiten jäivät hahmottamattomiksi.

Yksi tärkeä asia muistaa minun teettämässäni kyselytehtävässä oli antaa jokaisesta muuttumisjohdoksesta selitys äidinkieleksi. Sen valtavan tarkoitus oli nähdä miten opiskelija osaa käsittää johdoksia, ja miten hän voi vapaasti selittää niitä. Sen lisäksi monet oppijat halusivat verrata suomen kielen muotoa venäjän kielen muotoon. Tästä he myöskin yrittivät kirjoittaa suomessa muuttumisjohdoksia koskien.

Johdoksia opiskellessansa opiskelijat osaavat jo käyttää monia oppimiansa asioita kieliopin mukaisesti. Se tarkoittaa sitä, että heidän kielitaito on korkea, ja koostuu ihan erilaisista kieliopillisista aiheista. Mutta sitä vastoin ei tule sanoa, että vaikeita elementtejä kielessä osaavat ei-äidinkieliset opiskelijat voivat vapaasti käyttää ja selittää kaikkia asioita opiskeltavalla kielellä. Siksi minulle oli tärkeä saada kaikki kyselytehtävän vastaukset minun opiskelijoilta äidinkielellä, jotta jokaisen yksityiskohtien hahmotus voi olla selkeä.

5. 2. Vastaajan selitykset muuttumisjohdoksista

Kyselytehtävän suunniteltuani minun täytyi miettiä, ketkä vastaajat olisivat ja kuinka monta heitä voisi osallistua tehtävään vastaamiseen. Jotta vastaajat osaavat kaikkia muuttumisjohdoksia opiskelijan pitää osata paljon suomen kieltä, koska hyvin usein johdokset voivat teksteissä esiintyä joissakin sijassa tai erityisessä muodossa, mikä voi helposti hämmentää oppijaa.

Osa opiskelijoista pitää johdosten aihetta epäolennaisena, koska he luulevat, että jokaisessa tapauksessa on mahdollisuuksia arvata mistä kerrotaan tai kokeilla ymmärtää sanan merkitystä siitä sanavartaloa etsien. Ilman muuta sanavartalo voi auttaa saamaan tiedon sanasta, mutta jos se on erikoisessa muodossa, opiskelija menettää asioita sananmuodostuksessa, mikä voi johtaa kuvauksen tärkeiden yksityiskohtien katoamiseen. Näin ollen vuorovaikutuksessa epäselvä kuva voi yleisesti ottaen edistää oppijan omaa väärinymmärrystä.

Monta vuotta sitten itse halusin tunnistaa minun opiskelijoiden mieltä oikein johdoksia osaamisen tärkeydestä. Valitettavasti oli opiskelijoita, jotka sanoivat johdosten erilaisuuden olevan merkityksetön asia, mihin ei kannata kiinnittää liian paljon huomiota. Se oli yllättävää minulle, koska tilanteesta riippumatta ihmisen on pakko tarkasti tietää hänen valitsemansa muoto sattumalta tai vahingossa mahdollisia virheitä ja väärinkäsitystä välttääksensä. Tästä syystä ei ollut helppoa löytää henkilöitä, jotka olisivat voineet haluta osallistua kyselytehtävään.

Osallistujita miettiessäni ajattelin, että voi olla hyvä ehdottaa suorittamista kyselytehtävän motivoituneille aikuisille opiskelijoille, jotka ovat jo oppineet johdosten asiat. Motivaatio auttaa saavuttamaan halutut tavoitteet, eikä jakamaan asioita tärkeisiin ja vähemmän tärkeisiin jotakin opiskelemaan pyrkien, erityisesti kun on kyse vieraan kielen kieliopin oppimisesta. Töissä omasta kokemuksestani olen huomannut, että jokainen motivoitunut oppilas on valmis kuuntelemaan opettajaa, jos tämä vaatii ja selittää, kuinka tärkeää on oppia jokin asia. On myös merkillepantavaa, että jotkut opiskelijat itse pyytävät selitystä kieliopillisiin seikkoihin, jotka he ovat aiemmin huomanneet ja pitäneet tärkeinä mutta samanaikaisesti epäselvinä. Lisäksi motivaatio kielen oppimisessa luo erityisen ympäristön, joka antaa mahdollisuuksia oppilaalle kiinnittää huomiota tuloksen viimeiseen askeleeseen, sen sijaan, että hän etsisi syitä sille, miksi hän ei tee jotakin, jos hän ei halua syventyä konkreettiseen kieliopilliseen kohtaan.

Tajusin alusta lähtien, että minulle oli erittäin tärkeää antaa tehtävä motivoituneille oppilaille, myös siksi, että jokainen heistä yrittäisi tunnollisesti antaa selityksen johdoksista ahkerasti pyrkien. En halunnut, että oppilaat suhtautuisivat tehtävään välinpitämättömästi ja hajamielisesti, ottaisivat huomioon lauseyhteyden, esitetyn verbimuodon ja periaatteessa haluaisivat itse määritellä, mitä he ymmärsivät ja mitä eivät ymmärtäneet. Ja vaikka oppilas ei muistanut jotakin, minulle oli tärkeää, että hän teki kaikkensa luonnehtiakseen verbin muotoa käyttämällä kaikkea saatavilla olevaa materiaalia, jotta johdoksen valittua muotoa voi selittää täysin jokaisessa lauseessa.

Jotta tehdä kyselytehtävän sen ajankohtana oppilaan täytyi osata tämä aihe ja olla halukas syventymään verbijohdosten asioihin. Haastattelemistani oppilaista 10 suostui osallistumaan tehtävään. Kieltäytymisen syitä oli henkilökohtaiset ongelmat, kuten ajanpuute, epäilykset omista kyvyistä, kun kieltä ei ole käytetty pitkään aikaan

ja osaaminen katoaa hiljalleen, sekä muut syyt. Sen lisäksi minulla oli myös henkilökohtainen kriteeri osallistujien valinnassa: tehtävässä johdosten selittämisen tuli olla sellaisten henkilöiden tekemiä, jotka olivat opiskelleet verbejä kanssani. Tämä oli tärkeää, koska, kuten aiemmin mainitsin, tästä aiheesta on hyvin vähän aineistoa venäjäksi, ja vaikka sitä olisikin saatavilla, sitä ei esitetä kokonaisuudessaan. Joten vasta johdoksia opetettuani pystyin antamaan opiskelijoille tehtävän ja odottamaan, että he kykenevät suorittamaan sen laadukkaasti ja mahdollisimman hyvällä tavalla. Näin vastaajat olivat siis oppilaitani, joihin itse luotin.

Siitä huolimatta että kaikki vastaajat olivat motivoituneita, halusin tiedustella asiaa heiltä, pitävätkö he tätä aihetta tärkeänä, jotta he oppisivat ja soveltaisivat sitä oikein tulevaisuudessaan. Noin puolet tehtävään osallistuneista oppilaista sanoi valitsevansa verbimuodon aiheen oppimisen perusteella, mikä on hienoa, koska he lähes virheettömästi rakentavat lauseita, joissa on johdoksia. Kuitenkin puolet vastaajista sanoi myös, ettei koe aihetta tarpeeksi tärkeäksi, koska johdoksen sopiva valinta kyseessä on silloin, kun ihminen itse yrittää puhua suomea puheen lauseketjuja muodostaen. Vaan toisaalta lukemisessa ja kuuntelemisessa melkein kaikki verbit vastaajien mukaan kuitenkin voivat tulla ymmärretyksi oikein.

Lisäksi ihmisten kanssa kommunikoidessa hyvin usein ihminen keskittyy sanotun ydinasiaan. Toisin sanoen ei-äidinkielineen puhuja pyrkii ymmärtämään lausuman päämerkityksen sen sijaan, että ottaisi huomioon jokaisen yksittäisen sanan jokaisen muodon. Näin ollen verbin muoto voi mennä ohi puheessa sattumalta. Hyvä asia on se, että transitiivisuus voidaan tunnistaa lauseessa sen muiden jäsenten perusteella, esimerkiksi intransitiiviverbi ei voi saada objektia. Siksi se voi myös auttaa hahmottamaan kieltä nopeammin ja helpommin hämmentymättä muodoista.

Jos puhun konkreettisesti siitä, miten oppilaani olivat tekemässä tehtävää, on syytä huomata, että tapauksissa, joissa oli vaikea ymmärtää, mikä verbin muoto oli lauseessa, he yrittivät arvailla tai vetää rinnastuksen omaan äidinkieleensä. Koska kielitieteessä johdosten muotojen välillä on eroavaisuus, lisäksi myös voi olla ergatiivisuus. Ei-äidinkielineen opiskelija voi mennä täysin sekaisin lauseen rakenteesta ja lauseen jäsenten välisestä suhteesta. Ergatiivikielessä subjektia tunnistaa näin kuin kohteena on transitiiviverbi.

Kun äidinkielen ja toisen kielen lauseen rakenteessa on morfologisia ja syntaktisia eroja, oppilas hämmentyy siitä, miten hän voisi muodostaa lauseen oikein, jotta se kuulostaisi oikealta. Näin ollen vastaajien oli myös vaikea kommentoida muotoa suomenkielisessä lauseessa. Siksi kannattaa tehdä johtopäätös, että ei tarvitse turvautua syntaktisiin ja morfologisiin käänöslainoihin. Esimerkiksi hyvin usein lauseessa *Minä tykkään tästä kirjasta* venäläinen opiskelija tekee virheen sitä muodostaessaan. Kyse on siitä, että tässä lauseessa on ergatiivin muoto. Syntaktisesti venäjän lauseessa tässä tapauksessa subjektina on kirja. Sen mukaisesti toimiva persoona ei menetä "asemaansa" lauseessa, mutta syntaktisesti lauseessa esiintyy objektina. Esimerkiksi yksi opiskelijoista käänsi lauseen (13) *Tästä Muumipeikko vilkastu* venäjäksi ergatiivilla, mikä pitää paikkansa.

Joka tapauksessa tulee ymmärtää, mitä on tehtävä, ja valita muoto konkreettisen kielen kielioppisääntöjen perusteella. Toisesta kielestä toiseen otetut säännöt voivat johtaa kohdekielen täydelliseen väärinymmärrykseen. Onneksi oppilaat pyrkivät suurimmaksi osaksi syventämään suomen kielen rakenteisiin käänöslainaa käyttämättä lähdekielestä kohdekieleen.

Kaikista lauseista eniten vaikeuksia tuottivat translatiiviset muuttumisjohdokset, joita opiskelijat kommentoivat väärin tai jättivät kokonaan selittämättä. Tämän syy oli väärinymmärrys ja sanakirjan käänöksen puuttuminen. Nämä lauseet olivat tehtävässä opiskelijoille esimerkiksi (9) *Se auttoi helpottumaan niin nopeast* ja (13) *Tästä Muumipeikko vilkastui*. Lause numero 9 oli vaikea monille. He selittivät asiaa niin, että siinä tapauksessa verbi *helpottua* näyttää muuttumisjohdokselta, mutta oli monimutkaista käsittää koko lauseen merkitystä. Minun mielestäni ongelmana oli nimenomaan valinta muuttumisjohdoksen ja muuttamisjohdoksen välillä venäjän kielessä. Asian ydin on se, että jotta opiskelijat voisivat kääntää lauseen venäjäksi, he joutuivat muotoilemaan uudelleen. Toisin sanoen venäläisen oppijan kannattaa turvautua kuvailevaan käänöksen.

Töissäni huomaan usein, että jos ihmisellä on useita tehtäviä samanaikaisesti, hän usein eksyy ja keskittyy vain yhteen. Koska tehtävänä oli kääntää ja kommentoida suomen kielellä annettuja lauseita, kaikki yrittivät suorittaa kyselytehtävän täydellisesti ensiksi muuttumisjohdoksiin huomiota kiinnittäen. Nyt haluaisin antaa esimerkkejä

oppilaiden useimmin antamista vastauksista tehtävään. Oikeiden vastausten lisäksi kerron vääristä vastauksista. Kyselytehtävän kaikissa selityksissä on suomennos.

1. Hemuli huokasi hämmentyneenä.

Lauseessa johdos on partisiipin muodossa. Se on muuttumisjohdos

2. Harmiintunut Hemuli istui alas matalalle jakkaralle.

Lauseessa johdos on partisiipin muodossa. Hemulia harmitti.

3. Hän kääntyi isän puoleen ja sanoi: Ellet saa sitä sytytetyksi tänä iltana, niin saat ehkä huomenna.

Kääntyä on muuttumisjohdos, koska kääntää on muuttamisjohdos

4. Hermostuneet turilaat huokailivat.

Lauseessa johdos on partisiipin muodossa. Turilaat hermostuvat.

5. "Kerrassaan merkillinen ihme", hän huokaili ihastuneena perhosen värivirheeseen.

Hän ihastui (muuttumisjohdos)

6. Pitkään Hemuli katseli ilmaan unohtuneita siiveniskuja, huokaili hiljaa.

Siiveniskut unohtivat. Opiskelijat luulivat tätä muotoa muuttamisjohdokseksi.

7. Niiskun keksinnöstä pudonnut tuulihyrrä kieppui pitkin laaksoa osaamatta pysähtyä, vaikka tuuli oli jo käynyt nukkumaan.

Kaikki ovat kirjoittaneet, että pysähtyä on muuttumisjohdos.

8. Hemuli heräsi harmistuneena.

Hemulilla oli harmi.

9. Se auttoi helpottumaan niin nopeasti.

Jotakin auttoi helpottamaan. (muuttamisjohdos)

10. Joku uuvatti kuulutti ullakon luukusta kuluneita juttuja.

Opiskelijat vastasivat kirjoittamalla lauseet:

Joku kuului juttuja.

Jutut kulkivat.

11. Ei seikkailuja pidä pelätä, tuuleen lentäneitä leijonoja tai särkyneitä näkyjä.

Näyt särkyivät.

12. Lähtisen niemen nokassa oli hyvin pieni, kivistä ja sementistä rakennettu talo.

Talo on rakennettu.

13. Tästä Muumipeikko vilkastui.

Yksi opiskelijoista käänsi lauseen venäjäksi ergatiivilla, mikä pitää paikkansa.

14. Kaunistu, äiti sanoi itsekseen.

Tämä lause jäi kommentoimatta.

5. 3. Kyselytehtävän tulokset

Minun venäjänkielisille opiskelijoille kyselytehtävää varten keräsin Tove Janssonin teoksista kokonaisia lauseita, joissa oli muuttumisjohdoksia. Mielestäni oli järkevää antaa mahdollisuus ymmärtää koko lause, jotta se olisi voinut auttaa oppijaa pääättelemään verbin merkitystä kontekstista.

Minun saamieni tuloksien jälkeen heti oli näkyvässä, että monet opiskelijat eivät mitenkään voi sanoa, miksi lauseessa on käytetty nimenomaan tätä johdostyyppiä. Esimerkiksi muutamat jättivät välilyönnin rivin kohtaan mitään selittämättä. Päinvastoin ei saa sanoa, että kaikki tulokset ovat huonoja, koska tarkasti ja huolellisesti hyvin aihetta ymmärtää halutessansa opiskelijat pärjäävät tehtävän kanssa erinomaisesti.

Näin voidaan tehdä johtopäätös, että näitä johdostyyppiä osaamista varten on tärkein opiskelijan oma halu tajuta vastuullisuutta kiinnittää huomioita jokaiseen asiaan kieliopissa. On tärkeää pyrkiä ottamaan selvää, miksi toista käytetään sillä tavalla ja toista eri tavalla suomen kielessä. Valitettavasti joskus sanotaan, että nämä johdostyyppit eivät ansaitse tätä huomiota, koska tämä asia on toisarvoinen, ja kannattaa aina konsentroida kontekstiin, mikä selvittää verbien käyttöä.

Itse sain selville, että opettajan täytyy motivoida oppijoita ja konkreettisesti tilanteessa väärää muotoa käyttämällä näyttää heille sitä, mihin nämä virheet voivat johtaa.

6. Loppupäätelmät

Verbit ovat yksi kieliopin tärkeimpiä elementtejä, siksi niitä hyvin käyttäen osaamme ilmaista ajatuksemme oikein ja olla lukutaitoisia. Tässä pro gradu - tutkielmassa käsittelin suomen kielen verbijohdoksia, joiden oikeiden muotojen valitseminen on suomenoppijoille vaikeaa.

Tutkimukseni osoittautui mielenkiintoiseksi ja hyödylliseksi, koska siinä sain tarkat tiedot muuttumisjohdoksista ja niiden eroista. Työssäni aineistoksi on kerätty Tove Janssonin *Muumipappa ja meri*, *Muumipeikko ja pyrstötähti* ja *Matka muumilaaksoon* ja *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja* kirjoista muuttumisjohdoksia, jotta niitä analysoida ja tehdä kyselytehtävän venäläisille oppijoille näitä johdoksia ottaen. Käytin tehtävässä kokonaisia lauseita, jotka tulevat Tove Janssonilta.

Tutkimuksessa kävi selväksi, mitkä Tove Janssonin teoksissa verbikantaisia ja nominikantaisia muuttumisjohdoksia ovat. Sen lisäksi olen selvittänyt, osaako opiskelija selittää selkeästi ja oikein muuttumisjohdoksen käyttöä teoksesta otetussa konkreettisesti lauseessa. Mikä johdos on vaikein oppijoille? Kyselytehtävän tuloksien perusteella ilmeni, että heille vaikein verbijohdos on transitiivinen.

LÄHTEET

Arnold, Irina 2006: *Fundamentals of Scientific Research in Linguistics*: Oppikirja. - Moskova: Vyssh. shk., 1991. - 140 c. 12 Bussmann H. Kielen ja kielitieteen sanakirja. - Lontoo ja New York: Routledge, 2006. - 1304 c.

Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. Helsinki: Tammi, 2020.

Hakulinen, Lauri 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. 4., korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Heinonen, Tarja Riitta 1998. Suomen kielen koko kuva. [Verkojulkaisu.] *Kielikello* 1/1998.[Viitattu 22.4.2022.] Saatavissa: <https://www.kielikello.fi/-/suomen-kieliopin-koko-kuva>

Hirvikoski, Miika 2020: Laiva miehisteltiin risteilyn vuoksi : Miten äidinkielliset puhujat ja S2-oppijat tuntevat ja hahmottavat verbijohdoksia? [Viitattu 24.4.2022]. Saatavissa: <https://www.utupub.fi/handle/10024/150038>

Häkkinen, Kaisa 2011: *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. 5 painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Itkonen, Erkki 1992: *Suomen sanojen alkuperä*. A-K, Etymologinen sanakirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

James, C. 1996. A cross-linguistic approach to language awareness. *Language Awareness*. 5 (3 & 4), 138-148.

Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. Suomentanut Laila Järvinen. 1. painos 1965. Helsinki: WSOY, 2018.

Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. (Kometjakten, 1946; uudistettu laitos Kometen kommer, 1968.) Suomentanut Laila Järvinen. Suomennoksen tarkistanut Päivi Kivelä. 23. painos (1. painos 1955). Helsinki: WSOY, 2010.

Jarvis, Scott & Aneta Pavlenko 2008: *Crosslinguistic Influence in Language and Cognition*. New York, London: Routledge.

Jarvis, Scott 2000: *Morphological type, spatial reference, and language transfer*. – *Studies in Second Language Acquisition* 22 s. 535–556.

Kaivapalu, Annekatrin & Martin, Maisa 2007: Morphology in transition: Plural inflection of Finnish nouns by Estonian and Russian learners. *Acta Linguistica Hungarica*, Vol. 54 (2), pp. 129–156. DOI: 10.1556/ALing.54.2007.2.2

Koivisto, Vesa 2013: *Suomen sanojen rakenne*. Suomi 202. SKS, Helsinki.

Kolehmainen, Taru 2014: Kielenhuollon juurilla. Suomen kielen ohjailun historiaa. *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 174. SKS, Helsinki.

Kuulonen, Ulla-Maija 1995: Suomen sanojen alkuperä. L-P, Etymologinen sanakirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kuulonen, Ulla-Maija 2000: Suomen sanojen alkuperä. R-Ö, Etymologinen sanakirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Martin, Maisa 2006: Suomi ja viro oppijan mielessä. Näkökulmia taivutusmuotojen prosessointiin. – Annekatrin Kaivapalu & Külvi Pruuli (toim.), *Lähivertailuja* 17 s. 43–60. Jyväskylä *Studies in Humanities* 53. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Meri, Veijo 1991: Sanojen synty. Suomen kielen etymologinen sanakirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nissilä, Leena 2011: *Viron kielen vaikutus suomen kielen verbien ja niiden rektioiden oppimiseen*. Oulun yliopisto. [Viitattu 26.11.2021]. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514296161.pdf>

Nivukoski, Paula: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. Helsinki 2021.

NS = *Nyky-suomen sanakirja*: 15. painos. WSOY, Porvoo–Helsinki 2002 [1951–1961]

Ringbom, Håkan 1987: *The role of the first language in foreign language learning*. Clevedon: Multilingual Matters.

——— 2007: *Cross-linguistic Similarity in Foreign Language Learning*. Clevedon: Multilingual Matters LTD.

Sajavaara, Kari 2006: *Kontrastiivinen analyysi, transferi ja toisen kielen oppiminen*. Annekatrin Kaivapalu, Külvi Pruuli (Toim.). Lähivertailuja 17. Jyväskylä Studies in Humanities 53. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 9–25.

Siivelt, Keaty & Mustonen, Sanna 2013: Lähdekielen vaikutus ja kielitaitotasot: paikallissijojen kehitys oppijan suomessa. [Viitattu 23.4.2022]. Saatavissa: <http://arhiiv.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/lahivordlusi/article/viewFile/LV23.14/241>

Siitonen, Kirsti 1999: *Agenttia etsimässä. U-verbijohdokset edistyneen suomenoppijan ongelmana*. - TY. SKL.

Tieteen termipankki, termipankki, 2022, sähköinen lähde: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:ergatiivisuus> [Viitattu 19.4.2022]

VISK = *Iso suomen kielioppi*. Toim. Auli Hakulinen, Maria Viikuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho. SKS, Helsinki 2004. [Verkkoversio. Viitattu 3.2.2021.] Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>

LIITTEET

LIITE 1. Tove Janssonin verbien esimerkkilauseet

- (1) Mutta jos seikkailu käy liian pelottavaksi, Muumipeikko turvautuu Muumimammaan. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 8
- (2) Heidän edessään avautui ihana puutarha. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 22
- (3) Nyt meidän on kyllä aika laskeutua alas täältä, Muumipeikon äiti sanoi. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 25
- (4) He astuivat pieneen kärryyn ja liukuivat huimaa vauhtia alas vuoren rinnettä, kunnes pauskautuivat päistikka ulos kärrystä. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 25
- (5) Hän nopeasti pukeutui. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 30
- (6) Se auttoi helpottumaan niin nopeasti. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 31
- (7) Tästä Muumipeikko vilkastui. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 25
- (8) He kertoivat toisilleen kokemuksistaan, kunnes kuu nousi ja pilvet hajaantuivat, ja lakkasi satamasta. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 30
- (9) Ei seikkailuja pidä pelätä, tuuleen lentäneitä leijoja tai särkyneitä näkyjä. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 31
- (10) Hemuli huokasi hämmentyneenä. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 15
- (11) Hermostuneet turilaat huokailivat. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 43
- (12) "Kerrassaan merkillinen ihme", hän huokaili ihastuneena perhosen värivirheeseen. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 56
- (13) Pitkään Hemuli katseli ilmaan unohtuneita siiveniskuja, huokaili hiljaa. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 35
- (14) Niiskun keksinnöstä pudonnut tuulihyrrä kieppui pitkin laaksoa osaamatta

pysähtyä, vaikka tuuli oli jo käynyt nukkumaan. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi
2020: *Matka muumilaaksoon*. 37

(15) Minä en halua tuhoutua! huusi Nipsu. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 26

(16) Isä kumartui Piisamirotan puoleen ja sanoi:

- Mitä jos mietiskelisitte vähän aikaa riippumatossa? Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 27

(17) Saatat olla oikeassa, vastasi äiti ja ryhtyi taas pyyhkimään pölyä sireenipensaasta. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 27

(18) Mutta lautta oli jo liukunut ensimmäisestä mutkasta ja heidän edessään avautui joki, joka aavana ja houkuttelevana virtasi kohti tuntematonta. Jansson, Tove:
Muumipeikko ja pyrstötähti. 31

(19) Kaikki muuttuu vaikeaksi jos haluaa omistaa esineitä, kantaa niitä mukanaan ja pitää omanaan. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 39

(20) Joka paikassa kiehuu ja höyrysi, eikä missään näkynyt ainuttakaan elävää olentoa eikä vihreää kortta. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 40

(21) Kuului kova jyrähdys ja suoraan edessäni aukeni kraateri, josta ryöppysi punaista tulta ja valtavia tuhkapilviä. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 40

(22) Rauhoittukaa nyt molemmat, sanoi Nuuskamuikkunen. Jansson, Tove:
Muumipeikko ja pyrstötähti. 72

(23) Yksi sen pitkistä käsivarsista singahti kuin käärme ja kietoutui Muumipeikon kuonon ympärille. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 73

(24) Pienet vesikummitukset olivat uskaltaneet esiin kuivuneista metsälammista ja soista. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 89

(25) Lampun valo laskeutui yli nurmen ja sireenipensaiden. Jansson, Tove 2018:
Muumipappa ja meri. 19

(26) - Kaunistu, äiti sanoi itsekseen. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 27

(27) Kaikki uivat, kiemurtelevat he ryömivät otukset, jotka olivat pelastautuneet pohjaliejuun, puikahtivat iloisina kirkkaaseen veteen. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 143

(28) Huopa oli hiukan kastunut, ja hän siirtyi varovasti tuulen puolelle. Jansson, Tove
2018: *Muumipappa ja meri*. 31

(29) He istuivat hiljaa odottamassa ja taivaan valo kirkastui. Jansson, Tove:
Muumipeikko ja pyrstötähti. 143

(30) Portaat natisivat ja notkuivat hänen askeltensa alla, ne vaikersivat ääneen, ja

- hänellä oli kiire, kauhea kiire. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 63
- (31) Nyt ne seisovat hiljaa ja painautuivat toisiaan vasten, mutta ajattelivat selvästi itseään. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 85
- (32) Pidä silmällä kohoa ja varo aaltoja, muuten ajaudumme maihin! Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 93
- (33) Isästä oli mieluisaa piiloutua sumuun. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 127
- (34) Langat kytkeytyivät äkkiä isän aivoissa. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 51
- (35) Jokaisessa aukossa näkyi ison, liikkumattoman linnun varjo. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 52
- (36) Muumipeikko kuuli kivien kääntyilevän kivipellolla, ne jauhautuivat toisiaan vasten kirskuen oudon kuivalla äänellä. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 159
- (37) Tuuli oli yltynyt. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 163
- (38) Muumipeikko istuutui hänälleen ja huusi täyttä kurkkua pikku Myytä. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 165
- (39) Ymmärrättehän, sanoi isä nojautuen eteenpäin. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 185
- (40) Ehkä hän oli piiloutunut ryteikköön, istui siellä hiljaa ja ajatteli, että tänään oli hänen syntymäpäivänsä. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 203
- (41) Mistä minä tiedän, sanoi Muumipeikko ja punastui. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 203
- (42) Vesihöyry oli haihtunut ja nyt näkyi kauas yli merenpohjan. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 109
- (43) Kalastaja pelästyi niin että meni kahvipöydän luo ja lysähti istumaan, ja ennen kuin hän aavistikaan, äiti kaatoi kahvia ja joku purki hatun paketista ja pani sen hänen takkuiseen päähänsä. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 207
- (44) Ja heidän yläpuolellaan syöksyi pyrstötähti yhä lähemmäksi kauhun vallassa odottavaa Muumilaaksoa. Jansson, Tove: *Muumipeikko ja pyrstötähti*. 136

LIITE 2. Tove Janssonin teoksista kerättyjä muotoja on käytetty kyselytehtävän aineistona.

Kyselytehtävä

1. Hemuli huokasi hämmentyneenä. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 15
2. Harmiintunut Hemuli istui alas matalalle jakkaralle. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 21
3. Hän kääntyi isän puoleen ja sanoi: Ellet saa sitä sytytetyksi tänä iltana, niin saat ehkä huomenna. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 23
4. Hermostuneet turilaat huokailivat. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 43
5. "Kerrassaan merkillinen ihme", hän huokaili ihastuneena perhosen värivirheeseen. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 56
6. Pitkään Hemuli katseli ilmaan unohtuneita siiveniskuja, huokaili hiljaa. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 35
7. Niiskun keksinnöstä pudonnut tuulihyrrä kieppui pitkin laaksoa osaamatta pysähtyä, vaikka tuuli oli jo käynyt nukkumaan. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 37
8. Hemuli heräsi harmistuneena. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 103
9. Se auttoi helpottumaan niin nopeasti. Davidsson, Cecilia & Alex Haridi 2020: *Matka muumilaaksoon*. 31
10. Joku uuvatti kuulutti ullakon luukusta kuluneita juttuja. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 206
11. Ei seikkailuja pidä pelätä, tuuleen lentäneitä leijoja tai särkyneitä näkyjä. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 31
12. Lähtisen niemen nokassa oli hyvin pieni, kivistä ja sementistä rakennettu talo. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 11
13. Tästä Muumipeikko vilkastui. Nivukoski, Paula 2021: *Lysti ystävä, onnellisia sanamatkoja*. 22
14. Kaunistu, äiti sanoi itsekseen. Jansson, Tove 2018: *Muumipappa ja meri*. 27

